

საკოლოტიკო, სამაცნერო და სალიტერატურო ნახატების გაზეთი გამოდის უკაველ კვირა დღეს.

№ 33

1886 6 15 1899 წ.

№ 33

შინუარსი: სხვა და-სხვა ამბები.—„კვალის“ კორექციონდენ ციფრი.—ხალხის გულის მესაიდუმლე (შემდეგი) ივ. გომართველი—ჩერი მწერლის წვრილმანები (ძველი და ახალი სკოლა ქ-ნ 6. ზურაბიშვილისა) 6. ელიავასი. —ევროპის მედლი და ახალი მეურნება (შემდეგი) ფ. პატრიშვილისა. —„სელელის სჯას რომ გაიგებ“ (ცურგენიერიძან). —ფარმაცევტთა მესამე თავურილობა მოსკოვში წერილი მოსკოვიდან (შემდეგი) ის—ისა. —და ბ. ჭირის საპასუხო იგივე ასოთ-ამწყობთაგანისა. —და კვალის ფოხტა.

რედაქტირის ადრესი: არციოლერის ქუჩა № 5, იმის ბირდაბირ, სადაც წინეთ რედაქტირი იმუოფებოდა.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

ე ველამ კარგათ იცის ის ძნელი შრომა, რომელსაც დღიური გაზეთების რედაქტირებში მუდმივი თანამშრომლები, სტამბებში მუშები და სხვ. იტანენ და რომლებიც მაღლ საშინაო სუსტდებიან—იქან ცებან. ამ გარემოებამ მიიქცია პრესისის უმაღლესი სამართველოს ყურადღება და პერიოდულ გამოცემათა რედაქტორებს და გამომცემლებს ცირკულიარი გაუზიანა ამ კითხების შესახებ. ცირკულიარში ამბობს პრესის მართველობა, რომ უქმე დღეებში სტამბა-რედაქტირებში მუშაობა შეწყვეტილი იყოს. ამასთანავე, სამუშაო დღე იმდენი დამყარდეს, რამდენიც ქარხნებში და ფაბრიკებშია შემოღებულიო. და ბოლოს მართველობა რედაქტირებს და გამომცემლებს თხოვს, რომ თავის მოსაზრება ამის შესახებ სამართველოში წარადგინონ.

მძიმე ავათმყოფიბის შემდევ ლაბორი პირველათ 10 ავეისტოს დაესწრო რენის სამსჯავროში დრეიფუსის საქმის გარჩევას, საღაც მას დიდი ავაციით მიეგებენ. დრეიფუსმა მაგრა ჩამოართვა მას ხელი.

სასამართლოს თავმჯდომარებ მას მწუხარება გამოუცხადა ბორიტ-განზრახელთაგან დაჭრისათვის. ამასთანავე გამოთქვა დიდი სიამოვნება, რომ ლაბორი ისევ დაუბრუნდა თავის საქმეს. ამ ამბით ლაბორი მეტათ აღელვებული იყო, უკელას მხურება-ლე მაღლობას უცხადებდა, რომლებმაც კი მას თანაგრძნობა გამოუცხადეს. შემდეგ დაბეჭიოთებით თქვა, რომ საქმის გარჩევა გამოაშარებს კეშმარიტებას.

როგორც შევიტყვეო, სერაკის სკოლის მასწავლებლობობა ოცამდე მასწავლებელს უთხოვია, რის გამოც ახალ ინსპექტორს სკოლისას სრული შეძლება აქვს შესაფერი არჩევა მოახდინოს და სკოლის შეკულები მდგომარეობა გააუმჯობესოს.

წერა-კითხების გამგეობის წევრთა შორის დაბადებულია ახრი, რომ ქუთაისის სააზნაურო სკოლაში დარჩედეს ახალი თანამდებობა—ინსპექტორის თანაშემწისა. ამ თანაშემწეს უნდა მიენდოს ხელმძღვანელობა და მართვა ყველა მოსამზადებლი კლასებისა...

თფილის პოლიცეისტრის თანაშემწეს ბ-ნ. კუალევს ბრძანება გაუცია პ. ალიცას მოხელეთათვის, ნება არ მისცეთ ყავახანებას, სამიერიტონების, დუქნების და ლუდხანების პატრონებს იყოლიონ მოსამ-სახურეთ მცირე წლივანა ბიჭებით, რომელიც მეტათ ფუჭდებან და ორყონებან ხსენებულ დუქნებში.

სამკურნალო დეპარტამენტს გამოუგზავნია თფილისის გუბერნატორისათვის ახალი საეფთიაქო ნიხრი და ამასთან შემოუთელია, რომ ყველა აფთიაქებში შემოლებულ იქნება ახალი სისტემის სასწორი და ახალი ნიხრი კი განსაკუთრებულ განკარგულებამდე არ იქნება შემოლებული კავკასიაშით.

(გორის მაზრის) ს. სხლითის მცხოვრებთ კავკა-სიის უმაღლეს მთავრობისა-ვის ფულით შემწეობის აღმოჩენა უთხოვიათ იმ ზარალის გამა, რომელიც მათთვეს სეტყვასა და ხანგრძლივ გვალვას მიუყენდის.

ფინანსთა სამინისტროს არ უცვნია შესაწყნარებლათ ოზურეთის ქალაქის გამგეობის შუამდგომლობა იმის შესახებ, რომ ამ გამგეობას უფლება მა-ეცეს აკერიფოს ქალაქის სასაჩვებლოთ იმ სავაჭრო მოწმობათა განსაკუთრებული გარდასახადი, რომელიც ეძლევათ ოზურეთის მაზრის ვაჭართ, ანუ მიე-ცეს ხსენებულ ქალაქს ფინანსთა სამინისტროსაგან დროგამშეგბით შემწეობა აღნიშნულ მოწმობათა გაცემისათვის.

27 სექტემბერისათვის თლიქის სასამართლოს სისხლის სამართლის 1-ლ განკუთილებაში დანიშნულია განსახილველათ იგან ვასილიევისა, იავორ თარ-ხენიშვილისა და ბეგლარ ხოჯაშეილის საქმე, რო-მელთაც ჰბრალდებათ, რომ მათ ვასულ წლის დამ-ლევს ქ. თფილისში, ნიკოლოზის ქუჩაზე, საზეინ-კლო სახელოსნოში, რომელიც პირველ მათგანს—ვასილიევს ეკუთხოდა, მოჭრეს ყალბი თქმის 15 და 5 მანეთიანები, და აგრეთვე სხვა და სხვა გვარი ვერცხლის ფული: კველა ბრალდებული ამ ქამათ დაპატიმრებულნი არიან მეტების ციხეში. ამ საქმის თომბაზე მიწვევულია სასამართლოში 27 მოწმე

მისაღები ეგზამენები თფილის მე-2 საფაქო დე-მნაზიის მოსამზადებელ კლასის 1-ლ განკუთილებაში და 1-ლ კლასში დანიშნულია 23 და 24 აგვისტო-სათვის, ხოლო დანარჩენ კლასებში-კი, თავისუფალ აღვილების უქონლობის გამო, მოსწავლებს არ მიი-ლებენ. დამატებითი გამოცდა მოხდება 27 და 28

აგვისტოს. 31 აგვისტოს გარდახდილ იქნება პარ-კლისი და 1-ლ სექტემბერს-კი სწავლა დაიწყება.

ქართლ კახეთის საეპარქიო სასწავლებელთა საბ-ჭის შუამდგომლობა აღუძრავს სასულიერო მთავრო-ბის წინაშე იმის შესახებ, რომ გადადებულ იქნას მომავალ 1901 წლისათვეს 5100 მან. სოფ. საჩე-რის ორ-კლასიან სამრეველო სკოლის შესანახათ.

ამიერ-კავკასიის საქალებო ინსტიტუტის საბჭი-ცხადებს მშობელთა საყურადღებოთ, რომ სამი უფროსი კლასის მოსწავლე ქალნი უნდა გამოცხადდენ სასწავლებლებში 1-ლ სექტემბერს, ხოლო დანარჩენ კლასებში მოსწავლენი-კი — 2 სექტემბერს. მისაღები ეგზამენები ახალ მოსწავლეთათვის დანიშნულია 1 ლ სექტემბრისათვის.

ოზურგეთის საქალაქო სასწავლებლის სამეურ-ნეო სასწავლებლათ გადაკეთების საქმე ამ ქამათ გა-დაეცა გადასაწყვეტათ მიწათ-მოქმედებისა და სახელ-მწიფო ქონებათა სამინისტროს.

„კუალის“ კორესპონდენციები.

ჩანა სურაში. 9 ამ თვეს ბ. ალ. მიქაბერიძის თა-ოსნობით გაიმართა ქართულ-რუსული წარმოდგენა ადგილობრივი აღმიარებული სასაჩვებლოთ. ეს ბი-ბლიოტეკა აგრ რამდენი ხანია ასებობს და მას იმ-დენათ გულგრილათ ეპირობიან აქაური მცხოვრები, რომ ყოველ წლივ აღიძერება ხოლმე კითხვა მის და-ხურეაზე. სამკითხველოს უსასყიდლით უელის ვაჭ-რი ხორავა, მარა რა ქნას მან, როცა თანაგრძობის მაგიერ ხელს უშლიან და პატრიოტის მაგიერ გაზ-თებს იტაცებენ. აქ კაცი იშვიათათ შეხედება ახალ გაზეთს, თუ მიასწრებოთ ის არ ას, თუ არა და შეი-ძლება ერთ კვირას დარჩეთ ძველი გაზეთების შე-უწყერ. ერთიანათ დაუტაცათ აგრეთვე წრენები და ეურნალები. და ასე ამ კულტურულ დაწესებუ-ლების სურამდები გასაცარცულია რომ ის ბორბიკობდეს და სულ-ლევდეს. სურამში არა ერთი დარი შეძლებული მცხო-ერებია, არა ერთი დარი სარგებლობს ბიბლიოტეკით, მაგრამ არც ერთ ამათვებს თავში არ მოსდის იყი-თხოს: საიდან მოდის ეს გაზეთები და ან რით ცო-ცხლობს სამკითხველო. ესენი თუ მუთათ გაიგებენ რამე ახალ ამბავს ხომ კარგი, თუ არა და უამისო-

თაც არხეინათ ცხოვრობენ. და ამ სიჩუქეილისა-
გან წელს სურამლები გამოიყვანეს სურამის მოაგა-
რაკებმა. ამათ განიზრახეს წაქცეული დაწესებულების
ფეხზე წამოყენება და ამ მიზანს კიდევაც მიაღწიეს.
წარმოდგენას ძალიან ბევრი ხალხი დასწრო, ბილე-
თები სულ მთლათ გაფეხდა და წმინდა შემოსავალი
130 მ. აღმატება. ს. ზოგადოების ახეთი თანაგრძნო-
ბა სრულიად გაამართლეს სცენის მოყვარეებმა. ჩვენ
იშეიათ გეინახავს პროვინციაში ისე კარგათ ჩატა-
რებული წარმოდგენა, როგორათაც აქ ჩატარეს. წარ-
მოადგინეს „აღვოკატი მელაძე“, ინგლისურიდან გა-
დმოკეთებული ივ. მაჩაბლის მიერ და ცლური მა-
სტერცერი ციფრის ერთ მოქმედებიანი ვოდეველი.
მონაწილეობას იღებდენ: ცნობილი სცენის მოყვარენი
ქ-ნი ანნა სოლორაშეილი, ევგენი სოლორაშეილი და
ნინო ქართველიშეილი, ბ-ნი ივ. მურმანიშეილი,
კ. გომარაშეილი, არ. ქართველიშეილი, ნიკორაძე
ქაიხ. უიფიანი და ვას. მჭედლიშეილი. ქალ. ა. სო-
ლორაშეილი მარინეს როლში („მელაძის ცოლი“)
გალიაში დამწუდებულ შავარდენს ჰევდა; ამ როლში
ის სულს ვერ იბრუნებდა და თავის არტისტულ ნიჭს
საკმაოთ ვერ იჩენდა. სამაგიეროთ კურსისტების რო-
ლში (რუსულ პიესაში) მან ერთიანათ გვამცნ თა-
ვის თავი, ის აქ შესაფერ ალაგას იღვა და თვალ წინ
ნამდეილი გატაცებული კურსისტკა დაგვიხატა. მას
რუსულში ვერ შეწამებდი, რომ ქართველი არისო
და ქართულში რუსი არისო. ჩინებულათ ჩატარეს ქალ.
ევ. სოლორაშეილმა მოხუცის როლი და ნინო ქართველ
შეილმა — მსახურის. ესენი ორივე საერთო შეცლე-
ლობას ხელს უწყობდენ და მით დიდი სცენის არტი-
სტრ მოგვაცნებდენ. კაცებთა შორის მეტათ კარ-
გათ ითამაშა იუ. მურმანიშეილმა მელაძის რო-
ლი. თავისი გარეგანი შეხედულობით და შესაფე-
რი მიმოხვრით ნამდევილი მელაძე იყო. მას მიმიკა
უკეთესი აქვს, ენერგიული გამოთქმა და ამასაც რომ გა-
უმჯობესებდეს ნიკიერი არტისტი დადგება. გომარა-
შეილი სომხის როლში ნაძალადევი იყო, სტუდენტეს
როლში კი ნამდვილი, შესაფერი. რუსული გამოთ-
ქმა უკეთესი აქვს, ენერგიული. ბ. არ. ქართვე-
ლიშეილი გლეხის როლში კოსტუმით ნამდვილი
გლეხი იყო და თავისი „მეეე“. თი ძალიან აცინა
საზოგადოება, რუსულში უკეთესი იყო. საზოგადოთ,
რუსული წირმოდგენა უფრო კარგათ ჩატარეს, ერ-
ნეშ ქართული, რაცა მოწმობს იმას რომ ქართველი
ქართული ისე აღარ ეხერხებათ... წარმოდგენას შე-
დეგ გაიმართა ცეკვა (ქართული და ეკრაპიული) და
საზოგადოება ნასიამონები ლამის ორ საათზე და-
შალა. ბევრი ამბობდენ, რომ დიდიხანია ასე ჩინე-
ბულათ სურამში დრო არ გაგვიტარებით. ლირსია

აღნიშვნის ის, რომ ამ საქველმოქმედო გართმების
არ დასწრებ აღგილობრივი მემამულენი და შეძლე-
ბული მეტაურნი. დიდი მადლობის ლირსი არიან
საღამოს მეტაურნი ბ. მიქაბერიძე და ქალ. ვერა
მიქაბერიძისა და აგრეთვე უველა ისინი, ვინც კი,
ბილეთების გაყიდვით თუ სხვა რამით, ამ საქმეს და-
ხმარენ, როგორც მაგ. ქ-ნი ეკ. ფურცელაძისა,
ვარევარა ქართველიშეილი, ვარევარა აბაზაძე, ვარევარა
სავანელი, ელენე კორინთელი, ბ. ირაკლი აბაზაძე,
ვახ. ქართველიშეილი და სხ. აგრეთვე პოლკის კო-
მანდირი ბ. სარაჯიშვილი, რომელმაც სამხედ-
რო მუსიკა უსასყიდლოთ დაუთმო და ადგილო-
ბრივი ბრიგადის უფროსი, რომელმაც სალდათე-
ბი ათხოვა ყარაულებათ. ამასთანავე ვისურებ, რომ
ადგებული ფული წესიერათ მოხმარებოდეს ბიბლიო-
თებს. ჩვენი აზრით საჭიროა, ყველა ქართული ფურ-
ნალ-გაზეთებისა და წიგნების გამოწერა, ხოლო რუ-
სულის კი არჩევით. იმდენი გვაქეს, თუ კი წარმოდ-
გენის მეტაურნი იკისრებენ ბიბლიოტეკაზე ზრუნვას,
სურამს ერთი კარგი დაწესებულება შეეძინება.

ფოთი. ვ ავეისტოს, ღმის 2 საათზე, შეუბრა-
ლებელმა ცეცხლის სტიქიონმა შთანთქა ერთბაშათ
სამი-ოთხი საათის განმავლობაში ბაზრის შუაგული
საუკეთესო ქვის მაღაზიები. პირველათ ცეცხლი
გაუჩნდა ეგნატე თურქის რეინის საწყობს, საიდანაც
მოედა ცეცხლი თვით თურქის მაღაზისა და შემ-
დეგ კი ქენა ქარის უახმარებით ცეცხლის ტალებ-
მა ალარავინ ალარ შეიძრალა და მოედა მოელ
რიგს ისე მძლავრათ, რომ მის ჩასაქრობათ ყოველივე
ლონისძიება ამაო გახდა. გადამუგა სულ ერთიანათ
24 საუკეთესო ქვის მაღაზია მწყობრათ ბრელძის
მაღაზიდან დაწყებული სასტუმრო „კავკაზის“ გადა-
სახეებმდის, და ზოგიერთებიც ძრიელ დაშავდა.
გარდა ამისა, თუმც არ დამწერა, მაგრამ შესამჩნევი
ზარალი ნახეს ზოგიერთ მაღაზიების პატრიონებმა,
რომელთაც გარეთ გამოჰქონდათ თავისი საქონე-
ლი გადასარჩენათ. თუმც მოელი ხალხი ფეხზე იდ-
გა და ბევრი თავ-განწირებით ებრძოდა ცეცხლი, მაგ-
რამ ხელ ცარიელი აღამიანი ცეცხლობან აბა რას გა-
რიგებდა! მოეშველა პოლიციაც, მოაშველეს რენის
გზის, პორტას და თეთი ქალაქის ცეცხლის საქონები
მაშინები და ცოტათი შეაუერხეს ცეცხლის მიმდი-
ნარება. დიდი წევალება იყო წულის უქინლობის
გამო აბა ჩვენი მეთულებების მომედე რას გახ-
დებოდენ, მოთ უფრო რომ ქალაქს საკუთარი ცე-
ცხლის მქრობელი რაზმი არა ჰყავს.

ამნაირათ ფოთის საუკეთესო ქვეს მაღაზიები ცეცხლის მსხვერპლი შეიქნა და შიგ მყოფი საქონელი ნაცარტუტათ იქცა. ბევრს სულ ერთიანათ დაწევა სახლში რაც კი რამ ებადა, და მარტო ტანისარისის აპარა დარჩა. როგორც ამბობენ ზარალი ალებატება 200,000 მან. ზოგ მაღაზიებიდან ცოტა რამ გამოალაგეს კეთილმა კაცებმა გადასაჩენათ, მაგრამ ზოგიერთმა ვაჭარონებმა ისარგებლეს ამ შემთხვევით და გაქინდათ ცეცხლისგან გაჭირებით გადაჩენილი საქონელი, თითქო თაერინთი საუკონე ბა ყოფილიყო. იმედია პოლიცია აღმოაჩენს ასეთ საზიზლარ საჭმის მომქმედთ და სამაგიეროს მიუზღობს.

თ. გოგირძე.

ს. ბოკა. (რაჭის მაზრა) ეს სოფელი მდებარეობს ექვსი ვერსის მანძილზე დაბა ონიდან. ჰავით ჭირნახულით ბოკა ნაქებია ზემო რაჭაში, მხოლოთ წელს კი კარგი მოსავალი საეჭვოა, რაღან მთელ რაჭაში მეტისმეტი გვალვები დადგა, ასე რომ გადის ხუთი კვირა და წვეთი წევიმა დედა მიწას არ უვემებია; ყოველგვარი მცნარეულობა დაკვინო; მაგრამ მუდა მშრომელი, ჭირის და ლიხინის ამტანი ბოკელი იმედს არ ჰქარგავს და ხელაპყრობით ღმერთს ევედრება განსაკუთრებულისაგან სხნას. ამ სოფელში უმეტესი ნაწილი აზაურებია: გოცირიძები და ჯაფარიძები. აქაურებსაც ისეთივე ჩევულება ჭირთ, რაც მთელ რაჭელებს: ესენიც ტოვებენ დიდი ხნით სახლ-კარს და გადინ ფულის საშორაო. ამათ კი შეეძლიათ რომ ცოტაოდენი ჭირნახული გაჰყიდონ და მით ბევრი ოჯახური მოთხოვნილებები დაიკმაყოფილონ, მაგრამ გულუხვეობა და სტემართ-მოყვარეობა მათ ამის ნებას არ აძლევთ. რაც შეეხდა სწავლა-ვანათლებას, ამაში სწორეთ საცოდავები არიან, არამც თუ ბოკელები არამედ ახლო-მახლო სოფელებიც, რაღან შეიდი სოფელი ერთ საზოგადოებას შეადგენს: ბოკა, შქმერი, ქორთა, ქრისტესი, ზეარეთი, კვაშნიერი და ჯორისუბანი. ნუ თუ ამ შეკად სოფელში არავინ გამოერია იმისთანა ღვთისნიერი ადამიანი რომ მათთვის სამრევლო სკოლის განსაზღვრებინა და მათი ასე სულ შეხუთული მდგომარეობა გაეუმჯობესებინა? სწორეთ მოგახსენოთ ზემო რაჭის თუ ასე კრიჭა შეეკრებოდა ამ მხრივ ისიც აღარ მეგონა. ყოველი ადამიანი წინ მიისწავების, ცდილობს სწავლა შეიძინოს და თავის ეკლიანი გზა ოდნავ მაინც გაიკაფოს და ამათ რა დაემართათ? სხვა რომ არა იყოსრა მღვდლებს მაინც შეეძლოთ ეს საქმე ეთავებინათ, (ამ სოფელებს სამი მღვდლი ჰყავთ) მაგრამ როგორსაც კაცს თავის კუჭის მეტი არაფერი აგონდება და მას საქართველოს გაიატონებს,

ის, რასაკეირველია, საზოგადო საქმეს არ შეებრუუცება და უტკივარ თავს არ იტკენს. იცოცხლეთ კარგი სმა და ჭამა ყველასთვის კარგი იყოს, მაგრამ გარემოებასაც უნდა ჩაუკეირდეს კაცი, შრომა უნდა გაინაწილოს და საზოგადო სამოღვაწეო ასპარეზზე ცალი ფეხი უნდა მაინც გადმოდგას. ფრიად კარგი რქნებოდა, რომ წერ. კით გამავარც. საჩ. აქეთაც გადმოეხედა თავის მოწყალების თვალით და რაიმე შემწეობა მათთვისაც აღმოგეჩინა.

იმედია, სწავლა-ვანათლების შესახებ, მღვდელი მამა ალექსი გოცირძე იტეიროთებს ამ საქმის ინიციატორობას: ხალხს ჩაგრძნებს საქმის ვითარებას, სკოლის საჭიროებას და მით საქმეს საქმეთ მოაგვარებს, რომლითაც შეღავითს მისცემს სწავლის მსურველ ახალგაზღობას.

ითა თღუღდელი.

აფხაზეთი, ეს ბუნებრივი წალკოტი, მოშენებულია აფხაზებით; აქ მიწა-წყალი, საყოველთაოთ, საკუთრებას შეადგენდა — და შეადგენს. როგორც გლეხებისთვისა ისე აზაურებისათვის, ადგილ მაშული საზოგადოა; მხოლოთ საკუთარი მიწა წყალი აქეთიმათ, ეინც უკანასკნელ ობინანბის შემდეგ რუსეთის სახელმწიფოში დარჩა, მაგრამ მათი რიცხვი მცირდა და იმათაც არც ისე ბევრი მიწები აქეთ, გარდა ძმათ შ — ისა, რომლების მმულზე არც ერთი აფხაზი არ ცხოვერობს. მემინდა მკითხველის ყურადღება მივაქციო გ. შ. მამულზე მცხოვრებ მეგრელებზე.

ვარჩე და ბაცუშარა ¹⁾ დასახლებულია მეგრელებით, რომლების რიცხვი ორას კომლს აღემატება. მიღინხართ ამ სოფელებში, ანუ ამ სოფლის გზაზე, ხედავთ რომ ოთხი ხუთი ვერსის მანძილზე ჩამწკრივებულია მინგრეულ-მონგრეული ფაცხები და ჯარებელები, ფაქრიბით ჯერ სოფელში არ შევსულებორ. ეს მეკანების ან მწყემსების ღროებით თავშესაფარია. მე რომ ამ ქახების წინ მჯდომ ქალებს და ბავშებს შეეხედე მაშინ სოფელი მმაგონდა, ცნობის მოყვარეობა აღმეძრა და ვითხე ერთ ამ სოფლის მცხოვრებს: — კაცო რა მიზეზია, რომ ასე ცუდათ გაქვთ მოწყობილი ცხოვრება? მეტმე აუხაზეთში, საღაც ხე-ტყე ზღვასავით დგას? მან გაიცინა და მიპასუხა: — რათ მინდა მე აქ სახლი! როდის გადამდენიან არ ვიცი. მიწა შარეაშიძისაა, ჩვენ ყველა მოაჯარადრენი ვართ. — რა პირობით? — ყოველი მიწის მოსაცელიდან — სიმინდიდან, ღომიდან, ყურნიდან, ნიგეზიდან და სხვ... მეოთხედი, ეკუთვნის მიწის პატრონსო, ისიც ჩვენ უნდა მივიტანოთ, იქ, საღაც გვი-

1) სოფელების სახელებია.

ბრძანებენ, დარჩეულ დამზადებული და ჩერენიე ხელით ჩაეცარით კურქელში. იმათ ნაწილ ჩალაში ურემჩე განეთი უნდა მაცეოთ და ულელ კამების საბალახოში თორმეტი მანეთი. ეს ხომ ასეა მარა თუ ვინიცობაა ჩემმა კამებია ან ძროხამ ჩემიერ ნამუშავარი სიმინდი გადაჭამა და მებატონებ მოასწორ, რასაც მიბრძანებს ის უნდა მიეცე, თუ კარგათ არ დაუუხვდი საქონელსაც წაგვარომეეს. ახლა ხომ არ გაკირვებთ ჩენი მინგრეულ-მონგრეული ქოხები?! შემომეკითხა. ასეთმა კითხვამ დამატექ'ა, რა მეპასუხებია არ ერცოდი. ისევ მოსაუბრებ დარღვევის სიჩემე. — სახლები ბრძანეთ! თუ სახლების ხეები შარგაშიძის ტყეში მოკერით, როცა დაცლას გვიბრძანებს სახლებიც მას უნდა დაეუტოვოთ და თუ სხვა ან ვიყადეთ (რა საკეირველია ნალდ ფულზე) და მოვიტანეთ, აჯილი უნდა დაუუცალოთ, სად წავილოთ? ან ვინ იყიდის ჩენ საჭიროებაზე? რამდენი ხანია აქ ვცხოვრობთ — მე თხუთმეტი წელია, სხეები ათა, თორმეტი, რეა, ზოგი მეტი, ზოგი ნაკლები. — კარგი და კეთილი, არ შეგიძლიათ მიწა შეიყადოთ მე-პატრიონესაგან? — არ შეიძლება. ბევრჯელ მოვინ-დოვეთ, მაგრამ არ ქნეს. ორასი მანეთი რომ ქვე-ვაში მომცეთ მაინც არ გავიდიო. — ვინ გითხრათ თქენ ეს? — მოურაემა. — შეიძლება თქენი ასეთი ამბავი შარგაშიძე არც კი ცოდეს? — რა ვიცი ბატანი: ის აქ არ ცხოვრობს, მოურაეთ უკელთვის ამას გიყუბდება: ეცადეთ, ბატონს თხევთ, გააგებინეთ თქენი ამბავი და იქნება სხვაფერ მოწყოს თქენი საქმი, მაკრამ ჩენგამს ვის აქვს ამისი თავი; შარ-ვაშიძეთან წავიდეს, ხარჯი ნახოს და რომ არა-ფერი გამოვიდეს ხომ სულ დავიკარგეთ კაცი! ჯერ ოდიშშ ყოველ მოთხოვნილებას გვასწორებიდენ, და მერჩე აქ: მღვდლის, მწერლის, ყარაულის და რა ეი-ცი რამდენ ს ეს რამეს გვავალებენ. საზოადოებას არ ემსახურებითო, ამასაც კი გვეუბნებიან: კარგათ გვემ-სახურეთ, კვერანათ მოიქეცით თვარა პანლური და მისი ჯანიო! ისე დამონავებული და დაბერიებულია ჩერები ქალიან კაციანათ, თავში რომ ცემონ — ბატონის მეტს არას ეტყვიან. ერთი მეზობელი მომიკედა და თუთხმეტი წლის ვაჟი დარჩა, მოურაება ბრძანა, ეს ბიჭი კარგათ არ მუშაობსო და დაი-თხოვა, ახლა კი იყვ ერთს დარჩა ცოლი და სამი წლის ბაჟში და მომავალში გამოცხადებუ-ლი აქვს უნდა დაცალოს ადგილი. სად უნდა წავიდეს, თქენ მეკითხებით?

რძელია გ. შ. კურადღებას მიაქცეს და შეუმსუბუქებს ტეირთს ამ უადგილ მამულო უბეჯურებაში მყოფ ხიზნებს.

ხალხის გულის მესაიდუმლე.

(ოხზეუბები ებ. ნინოშვილისა.)

X Иныхъ временъ, иныхъ картинъ
Пропажу я начало. ნეკროსოვა.

(ზემდეგი)

II

ი რთნაირმა გაჭირებამ, მძიმე ულლის ერთათ ზიღვამ, მარინესაც გაუტეხა გული; მაგრამ გაჭირებაში მარინეც გვგიასავით იმხნევებს თავს: ღმერთი მოწყალეა, სულ ხომ ასე არ დაგვაგდებსო. გადის წლები, მარინე უარეს ყოფის თუ ესწრება, თორებ უკ, თესს არა. ქვეყნერობაზე არ მოიპოვება ისეთი სისაძაგლე და საზიზლროება, რომელსაც ადამიანი ვერ მიეჩოროს, მარინეც ბამბის ფთილასავით მოქნა გაჭირებამ; ის ყოველისფერს ითქმის, ყოველისფერს იტანს. თუ ხანდახან გულ გატეხილ გოგის უპასუხებს ხოლმე: როცა იქნება, ღმერთი ჩენისთანა გაჭირებულებისაკენაც გაღმოიხდავს და მოგვცემს ტკბილ ცხოვრებასო, თავის სიტყვები თითონაც აღარ ჯერა, თავის ძეველ რმელს თითონაც აღარ ენდობა. თუ გოგის თავის გაჭირებასთან ერთათ სხეისი გაჭირების მზერა უფრო უკლავს სასოებას და ათქმებინებს: „მეც იმას ეტირი, რომ ჩენი ცხოვრება ასე უსაბუთოთ არის“, მარინეს სხეისი გაჭირება თითქო მწუხარებას უმსუბუქებს. „მარტო ჩენ ხომ არა ვართ ასე, ყაბას ასში ერთს ვერ ნახავ, ჩენზე უკეთესათ იყოს“, ამბობს ის და გულს ინუგეშებს: „რა უყიოთ, საცდელი ჩენ არ დაგვიკლია და, თუ ეკრ ვახერეთ, ალბათ ასე ყოფილა ჩენი ბედის წერაო“. გოგის კი სწორეთ ეს უფრო აწყელინებს ბედს: ის და მისი მეზობლები ცხოვრებას ებრძევიან, დღეს იმოკლებენ, მაგრამ საშველი არსათ არის. გოგია გრძნობს, რომ ამგერი ცხოვრება სრულია დაც არ არის მათი „ბედის წერა“, რომ მათი ცხოვრება „უსაბუთოთ არის“ მოწყობილი, გრძნობს უსამართლობას, ძალმომხეობას, მაგრამ თავი ვერსაით დაუღწევია. უსამართლობა თუ ბრაზმორეულ გოგის რშირათ წამოათქმევიებს ხალმე თავის გულში ნადებს და ყველასადმი საყველებრს, მარინე სახლშიც და კარშიც მორჩილებას არის შეჩერები და ამიტომ ყოველისფერს თავის გულშივე იკლავს. უსამართლობამ მხოლოთ ერთხელ აადგევინა მარინეს ენა და ათქმევინა: „არ ყოფილა ჩენდა სამართლი. უფროსი არა, თათარი ყოფილაო“, მაგრამ მისმა ფილოსოფიამ აქაც მალე მოიყვანა გოგნს: როცა უსამართლობამ და კანონი მაგიერ საზიზლარი უკანონობის ხილვამ გოგიას ისეთი თავზარი დასცა,

რომ სიკვდილი აფიქრებია, და იმსხვერპლა კიდეც, მარინე თავს იმაგრებს და ქმარსაც ამხნევებს. „ახლა თავი რომ დევიხოცოთ, იმით რა გაგრიყეთდება? რა უუკოთ, ბევრს ჩევნზე უარესიც დამართიაო!“ მარინეზე გაჭირვება და უსამართლობა იმდენათ არ მოქმედებს, როგორც გოგიაზე. ეს ადგილი ასახსნელიც არის. გლეხიაცი მცირეოდენი დამოუკიდებლობით მაინც საჩვენებლობს; გარეთ თუ სხვისი მორჩილია, თავის ოჯახში მაინც არის უფროსი და მბანებელი. ქალი კი მორჩილებაში აღზრდილია; გათხოვებამდის მამის მორჩილია; გათხოვების შემდევ ქრისტიანის ან არ იცის, რა არის თავისუფლება, დამოუკიდებლობა, პიროვნების შელახვა და ამიტომ არც შეუძლია ყოველივე ამის რიგიანათ დაფასება.

ამავე უსამართლობას ენედაც „განკარგულება“-სა და „მონადირე“-ში. სოფლის ღარიბ ნაწილს ეკუთხნის კაცია მუნჯაძეც და, თუ გაგრაცნო ავტორმა მისი მარტივი ცხოვრება და უბედურება, იტომობ რომ დაენახვებია გლეხიაცის გაჭირვებული მდგომარეობა და უსამართლობა, რომელიც მას ღუპავს. კაცია მუნჯაძე ბატონის გლეხია; წერილშეილი, დილიდან საღამომდე მუშაობს, თველათ ღნება, მაგრამ მუშაობით კუჭიც ვერ გაუძლია, არა თუ სხვა მოხსენილება დაიკმაყოფილის; თითონ ტიტველი დადის, ცოლშეილი შეუმოსვე ჰყავს. კაციას ხარებიც არ გააჩნდა, საქირაოთ რომ წასულიყო. ბოლოს იქირავა, ცალი ხარი და გადაწყვიტა: სიმინდს მაინც გაყიდი და შეილებს მაინც დაემოსავა. კაციას საუკეთენიდა გასაყიდი სიმინდი, მარა შეილების საცოდაობა ჰყლავდა. მთელი დღის ნამუშევარ კაციას ნაცვალი მოადგა კარებზე და შეატყობია: დღიც კაცი მოღის და ამაღამ დარაჯათ უნდა გხევიდე რკინის გზის ლიანდაგზეო.

„რამდენი რა არ ტრიალებს საწყალო უძახის თავზე! ცოლშეილი დარჩენე, ფოშტის ფერი გადისადე, უხილების, მწერლის, გზის; სამუშაოზე წადი, სადარაჭოთ წადი, უგელას მორჩილება გაუწიე, უგელას ემსახურე! არა, ძალათ უბედერთ არის ეძახის ცხოვრება მოწყობილი!“ ციქრობდა კაცია, მაგრამ რა ექნა, რაობით დაეღწია. ამ უბედურიბიდან თავიც სიღარიბემ და აუტონელმა შრომამ მთლათ მოტეხა ის, მაგრავ მისი შებრალება არაეს აქეს, მის მდგომარეობაში არაეს შედის. დაქანცული კაცია წაეიღა სადარაჯოთ, დაეძინა ლიანდაგზე და მატარებელმა გასრისა. ვინ იცის, მკითხველო, იქნება სიკვდილი უმჯობესიც იყო მისთვის!

უსამართლობას გვიხატავს ავტორი „მონადირე“-შიც, საცა ბევრას გარეული ღორის მოკვდის გულისათვის ას ცხრა მანეთი გადახდევინეს და წელ წად ნახევარი სატუსალოში ჩამწყვდიდეს.

გაიცნობ, მკითხველო, გოგიას, კაციას და შეფანას თავეადასავალისა და უბედურებას და, თუ ტანჯულისა და ღარისებულისადმი სიყვარული, ოდნავაც არის ათბობს შენ გულს, უკველია, გულს შეგიზარებს მათი მარტივი, მაგრამ დაუსრულებელ უბედურებაზე აგებული ცხოვრება. ცველა ამ პირებს ერთი მხრით სოციალური პირობები აუტარელ ცხოვრებაში აყენებენ, მეორე მხრით ხალხის ზე ჩევულების შეუფერებელი სამართლი, ხალხის ბუნების არ მცოდნე მოსამართლენი ღმერთზედაც კი საყვდურს წამოათქმევინებენ და სიცოცხლეზე ხელს აალებინებენ. გოგიაში ზომამდის მიიყვანა ცხოვრებაში და უსამართლობაში, რომ სიკვდილი არჩია სიცოცხლეს; ის დაუცარება სასოგა, რომ საიქიოზედაც კი გული გაუტეხა და სიკვდილის ღრის გლეხის ერთა ერთი იმედი და ნუკეში—საიქიოს იქნება მაინც მოგისვენოვა—უიმედობათ და უნუგეშიბათ შეუცალა. „რა ვიცი, სად მივალო“, ამბობდა სიკვდილის წინ გოგია, ე. ი. ვინ იცის, იქნება, არც იქ შემიწყნარონ, ერთც იქ ვპოვო სამართლა და მფარებელიო.

გოგიას კეთილდღეობას ორი გარემოება უთხრის ძირს: ერთი თვე-თ ცხოვრება, მეორე — უსამართლობა. ყოველი ადამიანი, რომელიც რაიმე მხრით ეხება ჩევნ ცხოვრებას, ან საქართველოს პოლიტიკურათ სიკეთილს უნდა შეეხოს, ან ბატონყმობის მოსპობას; ერთ-ერთ ამათგანს ვერ აცდება, რადგანაც ორივეს ძალიან ღია მნიშვნელობა ჰქონდა ჩევნ ცხოვრებაში. ბატონყმობის მოსპობასთან ერთათ გლეხი განთავსუფლდა, თავის სრული პატრონი გახდა. ყველას ცხონება, რამ შესაძლებელი იყოს, ჯოჯოხეთიც აღარ იქნებოდათ; ცხოვრების ისე მოწყობა, რომ ყევლა ერთნაირათ ბეგნიერი იყოს და თავის ხევდრის ერთნაირათ კმაყოფილი, შეუძლებელია. ჯერ ბატონყმობის მოსპობამდე ჩევნი გლეხობა ერთვეროვანი არ იყო: ბეგნიერი და უბედური, მღიდარი და ღარიბი მაშინაც ასეცბობდა. ბატონყმობის მოსპობამ კი ხელი შეუწყო ამ მრავალფერობის გამოაშკარავებას: გლეხობის ერთი წალი თუ თანდათან თავს აღწევს გაჭირებულ ცხოვრებას, სამაგისტრო მეორე წილის ცხოვრება ვუკრ და ვუარ მიღის. წინეთ გლეხს ნაკლები მოთხოვნილება ჰქონდა, სახელმწიფოც არ აწვა ასე მძიმე ულლათ კისერზე; ხარჯს ნამუშევრით ისტუმრებდა, ყიდვა არაფრის ჭირდებოდა,— ტანისამოსსაც კი შან მომზადებული სამოსლისა და შალისაგან იკრავდა. დღეს კი ცხოვრება გართულდა; ცხოვრების წინმსვლელებამ გლეხიც ვაიკოლია; სახელმწიფოს მოთხოვნილება მოემატა; ამიტომ გლეხის სხვა და სხვა გადასახადმა იმატა. წინეთ გლეხი თუ მიწის მოსაელით ისტუმრებდა გადასახადს, ახლა მას მარტო

ფულს თხოვენ. ფულის შოგნა კი მას ძალიან უჭირს. წინეთ თუ გლეხი შინაური სამოსლით იმოსავდა თავს, გართულებულმა ცხოვრებამ გლეხის გემო და მოთხოვნილება შეცვალა და გააფართოვა, — სამოსლის პერანგის ჩატანა დღეს ახალგაზრდა გლეხს კიდევ ეთაკილება. ყოველგვარი მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლათ დღეს გლეხს ფული ჭირდება; უფულობა მას თანდათან ავალიანებს, აყიდვინებს ყოველისფერს, რისი გაყიდვაც კი მოსახერხებელია, და, ბოლოსაც არის, მარტო თავის მკლავების ამარა დატოვებს. ამ გვარ გლეხების რიგს ეკუთვნის გოგია უიშვილი და კაცია მუნჯაძე. სამართალი ხომ ხალხის ბუნებას დაზე ჩვეულებას არ შეეფერება და ცხოვრების ასეთი მსელელობა საკმარისია, რომ გლეხის მდგომარეობა თანდათან აუტანელი გახდოს. უსამართლობამ უფრო გაამწვავა გლეხის მდგომარეობა. ჩვენ სოფლებში ხშირია ისეთი მოსამართლები, რომლებიც სრულებით არ იცნობენ ხალხის ბუნებას, მის ზე ჩვეულებას და ენას. ამის გამო სამართლის მაგირ ხშირათ უსამართლობა ხდება; მთავრობა ხალხის ტყირთის შესამსუბუქებლათ ხშირათ ისეთ ზომებს ხმარისბს, რომ ხალხს და. მარების მაგირ უარეს დღეს აყნებს. გოგია უიშვილში“ მთავრობამ „ზეკუცია“ ჩააყენა სოფლები ფირალების მოსასპობათ, ფირალები კი ათ წელიწადს ეკრ მიაყენებდენ სოფელს იმდენ გაჭირებას, რამდენიც „ზეკუციამ“ ერთ წელიწადს მიაყენა. ფირალების მოსპობის მაგირ ასეთას ზომით მთავრობამ უფრო გაამრავლა მათი რიცხვი. თუ ხალხი ფირალებს არ აძლევდა მთავრობას, ამაში ხალხი არ ყოფილა დამწამვე. თუ გლეხს მტერს მოაშორეთ, დიდ მაღლობას გადაკიდისთ, მაგრამ საქმე არ რაშია: ბევრი ყოფილა ჩვენში ისეთი მაგალითი, რომ ხალხი შეუკრებით, გამოუქადებით მისოფეის: ქურდები და ავაზაკები მოკვეცით და გაგანთავისუფლებთ მათგანა. სოფელი გახარებულა, რჩევა-თათბირს შემდევ მაუცია მთავრობისათვის უელა აერ კაცი, მაგრამ ასეთი საქციელი ძალიან მეორათ დაჯდომით სოფელს. მე თეოთონ ეკაცი ისეთი მაგალითები, როცა ზემო-იმერეთში მთავრობის რჩევით სოფლებმა ქურდები გასცეს და შემდევ მხიარულათ გაიძახოდეს: თუ ღმერთი შეგვერწია, ამას იქით ძალიაც აღარ დავკეტირდებათ. მაგრამ ქურდები კინცხლირის სატუსალოს არ გაცილებია, რამდენიაშე კეირის ან თვის შემდევ აღვილობრივი კანონის წარმომადგენლების კულეთილობა-საგამო გამობრძნებულან და თავისი გამცემლები ცეცხლით გადაუბუგესთ. ამას შემდევ ენა გაამტყუნებს ხალხს, რომ მთავრობისა და კანონისადმი მან ნდობა დაკარგოს?

გოგიას უკანასკნელი სიტყვა, „შოპიოთხოსო“, მარტო იმათ კი არ შეეხება, ვინც უკანონობას ჩადის, არა მედ იმათაც, ვინც უკანონობას ხედას და არ ებრძების მას; ვისაც შეუძლია ხალხს დამარტოება აღმოუჩინოს და არ ეხმარება, ვისაც საშუალება აქვს, სხვისთვისაც იზრუნოს და არ ზრუნავს.

ამგვარათ თავის პირველ მოთხრობაშივე ნინო-შეილმა მიგვითითა გლეხის გაჭირებულ მდგომარეობაზე და დაგვანახეა ორი მიხეზა: სოციალური პირობები და სამართლის წარმოების ნაკლულებანებანი, რომლებიც გლეხის ოჯახს ძირს უთხრიან.

X ვ. გომართველი.

ჩვენი მწერლობი წერილმანები.

X II.

(„მეგადი და ასადი სკოლა“ ქ.ნ. ნ. ზურაბიშვილისა). *)

საზოგადოთ ჩვენ მწერლობაში აშენათ შეხვდება კაცი რამე სასიამოენოს, იმდენათ უცერული, იმდენათ მაჯა-მისუსტებულია მისი განეითარება. დიახ, იშვიათათ, მარა მაინც ეხდებით ზოგჯერ და დიდი ბელნიერება იქნებოდა, რომ ეს იშვიათი სიმოენება მაინც ხანგრძლივი იყოს; სამწუხაროთ ასე არ არის.

სხვისა რა მოგახსენოთ და ჩვენ კი ერთ-ერთ მეტათ სასიამოენო მოვლენათ მიგანია ქალის სამ. წერლო ასპარეზზე გამოსვლა; მწერალი ქალი და ისიც არა ბელლეტრისტი—მოლექს მეტათ ძეირია ჩვენში, და ასეთი მწერლის დანახვა დიდ-სიმოენებას გვეკრის. ადვილი გასავებიცა. მართალია ჩვენ მწერლობაშიაც არის დედათა-კითხვაზე მსჯელობა, ჩვენშიაც შეხვდებით ემანსიპაციაზე მოსაუბრე შლიაპოსან-მანდილოსანს, მარა თეოთ ამ „განათლებული“ ქალების მოქმედება, მათი ემანსიპაციაზე მსჯელობაც გვარშმუნებს, რომ ყოველი მათი ნალაპარაკევი მარტო ლითონი სიტყვაა, თითონაც არ არიან დარწმუნებული თავის მსჯელობის სამართლინინაში ჩვენი ემანსიპანტკები. კიდევ უფრო ნაკლებათ გართ დარწმუნებული ამაში მამა-კაცები, და — თეორიაში ყოველი მოწინავე აზრის მიმღებელი — ცხოვრებაში უკიდურესი რეტროგრადები გახლავართ, ნამეტურ დედათა-კითხვაში. ასეთი მდგომარეობის საფუძველი — ცხოვრების განუეთარებლობა — ჯერ კიდევ მტკიცეა ჩვენში და ამიტომ უფრო საგრძნობელი და შესამნენები პირველი პიონერების გამოსხლა.

*) „მოამბე“ III და IV, 1899 წ.

805000300
1999 г. 333 30

დედათა მოძრაობის სასარგებლო მომქმედათ მი-
გვაჩნია არა მარტო ის, ეინც ამ კითხვაზე მსჯელობს,
არამედ ყოველი ქალი და კაცი, რომელიც ხელს
უწყობს ქალის სახელის მამაკაცთან გათანასწორებას
რა სფრამიაც უნდა იყოს, და მწერლობაში საპატიო
ადგილის დაკერაც, გვგონია, ერთ-ერთი საუკეთესო
საშუალებათაგანია ამ მიზნის მისაღწევათ, ნამეტურ
როცა ანტიფემინისტები, ფაზიოლოგია-ზოოლოგიაზე
დამყარებული, ქალის გონიერების შესა-
ძლებლობასაც კი უარყოფენ. ასეთ პონერათ მი-
გვჩნია ქ. ზურაბიშვილი, რომელსაც განუსაზღვრავს
თავისთვის სპეციალური არე მწერლობაში — საპედა-
გოგიო კითხვები. როგორც არასპეციალისტი ჩენ
არ გამოვეკიდებით მისს საქუთრივ პედაგოგიურ აზ-
რებს, ეს სპეციალისტების საქმეა; ჩენი მიზანია, მი-
კუთითოთ ამ მწერალ ქალს იმ ორ-სამ შემცდარ
აზრზე, რომელიც საზოგადო კითხვებს უფრო ეხება,
ვიდრე პედაგოგის და რომელთა აცილება ცოტა
დაკვირვებასთან სულ ადვილი იყო; თვითონ ავტო-
რი კი, როგორც პირები პიონერთაგანი, ვალ დებუ-
ლი იყო უფრო სიფრთხილით შეხებოდა ასეთ კით-
ხებს. პედაგოგიაში ქალების მნიშვნელობას ბევრი
არ უარყოფს დღეს, პირ იქით ხშირათ აქეთ უთი-
თებენ პრატიკული და თეორიული მოქმედებისა-
თვის და უარყოფენ მათ მნიშვნელობას საზოგადო
კითხების გადაწყვეტაში, მათ შეგნებაში.

შევჩირდეთ ქ. ბ. ზურაბიშვილის „ძევლი და ახა-
ლი სკოლაზე“. როგორც სათაურიც გვაჩვენებს, წე
რილის მიზანია ძევლი (თანამედროვე კლასსიკური)
და ახალი სკოლის შედარება, მათი აკარგიანობის
გამორკვევა და ბოლოს სკოლის სასურველი ტიპის
ჩენება. ეს წერილები წარმოადგენს ბ. დემოლენის
რუსული წიგნის თარგმანის შემოკლებულ გადმოღე-
ბას. ამ წიგნში მართლაც ბევრი ჭეშმარიტი, ჭკუაში
მოსასილელი აზრია მოქცეული, სასტიკათ გაქექილია
თანამედროვე სკოლა და ღირსეულათაც, მარა თავათ
ეს არის სამწუხარო: ასეთ კარგ წიგნში, ამდენ სა-
მართლიან აზრებში, რომ აქა-იქ მეტი ორიგინალუ-
რი აზრებია ჩართული. სამწუხაროა იმიტომ, რომ
საზოგადოთ ეს წიგნი მკითხველის ნდობას პოულობს
და ადგილათ შეუძლია ზოგიერთი შემცდარი აზრიც
შემოგებაროს, შეუმნიშვნელათ შეგვათესებიოს კიდევ.

ბ. დემოლენის უმაღლესი ავტორიტეტები სწა-
ვლა-განათლების საქმეში პოლიტიკის კაცებია; ეს სე-
ნი გადადებია ქ. ზ—შეილსაც, და მისს ორ წერილ-
ში ერთი პედაგოგის სახელსაც ვერ შეეხდით. ბ. დე-
მოლენის მოჰკვეთს იმპერატორი ვილჰელმი II და ბის-
მარკი, ჩენი აფრიკი იტალიის საელჩო მდევანს
მარკის დი-კალბოლსაც დასძენს. ჩენი აზრით, რაგინდ

დიდ-მნიშვნელოვანი იუვენ კევლა ეს პირები პოლი-
ტიკი, სახელმწიფოთა ურთიერთშორის დამოკიდე-
ბულებაში, რა გინდ დიდი მნიშვნელობა ჰქონდესთ
შინაურ საქმეებში და მათ შორის სწავლა-განათლე-
ბისაშიაც. მ.ი. უ ასეთ კითხვებში შუათანა პედაგო-
გის აზრი უფრო მეტათ საყურადღებოა, და რომ
ეს სრული კეშარიტებაა ამას ქვევით დაეინახავთ.

, სწავლის უფარგისობის თავდაპირებელ მიზეზათ
იმპერატორს (ეილველმ II) მიაჩნია სწავლების საქ-
მის მოწყობა იმპერატორი პიცხავს სწავლის მეთო-
დებს, წუნს: სდებს საკნებს და ყველაზე მეტათ არ
მოსწონს, ლათინურ-ბერძნული ენა“.

, „ჩენიმა სკოლამ აღზარდა ნიადაგს მოწყვეტი-
ლი აღმიანები და უურნალისტები — ისეთი თაობა,
რომელსაც გონიერების და თვალთა სისუსტე ემსვევა
და რომელსაც არ შეუძლიან ენერგიით მოქმედება,
მედგარი მხნეობა“.

, „სკოლამ საპოლიტიკა იმედებიც ვერ ვაგ-მარ-
თლა; ყმაწევილ კაცობა ვერ იზრდება ეროვნულ ნი-
ადაგზე, უცხო ქვეყნების ხალხს ეცნობა და მათი
აზრების მიმართულებას ითვისებს და ამიტომ ჭრ-
ტივის თვალით უურებეს თვის ჭვენის მთავრობას.
1871 წლიდან ამ მხრე არა არის რა გაკეთებული,
პირ იქით ახალთაობას ეტყობა გულგრილობა გრ-
მანიის გაერთიანების იდეისაღმი“. „ჩემთვის საჭიროა
ჯარის კაცები და ამიტომ უმაღლეს სასწავლებლებს
კორპუსების და სამხედრო სკოლების ორგანიზაცია
უნდა მიეცეო“, ათავებს გვირგვინოსანი კრიტიკისი.
ამ უკანასკნელ აზრს ჩენი მწერალი ქალი არ ეთა-
ხმება, კრიტიკულათ ეპურობა და არღვევს კიდევ-
დანარჩენ ი კი, ჩანს, ეთანხმება — არც ერთი შენიშვ-
ნა არა აქეს და შესანიშნავსაც კი უწინდებს მის სი-
ტყვას, „შესანიშნავს მით, რომ იგი მიხვედრილა ახ-
ლანდელი სკოლის უმთავრეს ნაკლულებებას“.
მიხევედრილა კი? რატომ დებს იგი წუნს საგ-
ნებს, რატომ არ მოწონს სწავლის მეთოდი? იმი-
ტომ რომ ასაფი თაღას ჭრიტივის თვალით უურებეს გე-
მანიის თანამედროვე მთავრობას; კიდევ რატომ? იმი-
ტომ რომ ამ სკოლამ გამოხარდა ნიადაგს მოწევე ი-
დი ადამიანები და უურნალისტები ე. ი. იგივე კრიტი-
კეს თეალით მაყურებელი ახალთაობა. ნიადაგს მო-
წევეტილათ ინათლება ყელა, ვინც ვერ შეწყობია
თანამედროვე ჩეკიტის, ვინც მის წინაღმდეგ დაძრავს
სიტყვას და გვგონია, თუ ამ საზომით გახელმძღვა-
ნელებ, ბევრი ისეთი მოსუვება ვილჰელმ II სიაში,
რომელთაც, იქვე გარეშეა, თანაუგრძნობა თვით ქ.
ზურაბიშვილი!

სკოლასე ბრალდება „პატრიოტულ გრძნობის
დასლუნგება, გულგრილობა გერმანიის გაერთიანებისა

იდეისადმი". საჭიროა, გავიგოთ, როგორ ესმის ეს „პატრიოტობა“ ჩეენ კრიტიკოსს, და რამდენათ სა-სურველი და შესაძლებელია ამ გრძნობის განვითა-რება სკოლის შემწეობით. გავიხსენოთ, ეინ მიაჩნია საუკეთესო პატრიოტუათ ვილჲელმ II-ს და რა არის მისი იდეალი. თეიონიაც ამბობს, რომ მას სჭიროა ჯარის ჭარები და ესეც რომ არ ეთქეა, მთელი მისი პოლი-ტიკა, მისი განვითარების, პირებულობის სურვილი, მისი სამხედრო ბიუჯეტის კოლოსალური ზრდა, მისი მა-რინიზმი¹⁾ და უკანასკნელ მისი აზრი საზოგადოთ ჯარების როცხის შემცირების შესახებ, მოწმობს, რომ მისი აზრით ერთს კეთილდღეობა ჯარის სიმ რაელით განიზომება. მოვიგონოთ ისიც, რა და რა ელემენტებია მისი მომხრე ამ პროექტების განხორ-ციელებაში და რომელი ეწინაღმდეგება. მისი აზ-რით პატრიოტუა ის არის, ვინც გერმანიის გა-რეგან ძლიერებაზე ზრუნავს, ვინც ნაკლებ ყურა-დღებას აქცევს შინაურ გაჭირებას და ამიტომ ლი-ბერიდან დაწყებული ბებელამდე ყველა სამშობლოს მტერია. დიახ, ჩეენ კრიტიკოსს უნდა სკოლა მის მი-ზანს ემსახურებოდეს, პარტიული ხასიათი ჰქონდეს, ზრდიდეს ჯარის კაცებს, „პატრიოტებს“, გერმანიის გაერთიანების იდეის მომხრეოთ, და თან კარჩაკეტილო-ბას ჰქადავებს; მისი აზრით უცხო ქვეყნების ხალხთა გაცრობაც მავნებელია, რადან იგი კრიტიკას აჩვენა ახალ თაობას და თი, სწორეთ აქა დამარხული ძალ-ლის თავი! სხეისა რა მოგახსენოთ, და ჩეენ კი, რამ-დენათაც ყური მოგვიკრავს ჰქადაგოვების აზრისთვის, სულ წინაღმდეგს კვიქრობთ. სწორეთ ყველაფერზე უფრო პარტიობას უნდა ერიდოს სკოლა, სკოლაში პოლიტიკას ადგილი არა აქვს, აქ ზნეობრივ და გო-ნებრივ განვითარებაზე უნდა ზრუნავდენ, უნდა აწე-დიდენ ცოდნას ჰქმანიურს და სპეციალურ-პრაქტი-კულს; აქ ისეთ მომზადებას უნდა აძლევდენ, რომ მოსწავლემ დამოუკიდებლათ მოახერხოს ცხოვრებისა-გან წამოყენებული საკითხების გადაწყვეტა, და გვვ-ნია ყველა სკოლა აცილებულია თავის მიზანს, თუ ამ გზას არ ადგია. ტყუილია, სკოლა ექრასოდეს ვერ მოწყვეტს ნიადაგს ახალგაზღიობას და ეურნალისტებს, და თუ ასეთი, „ნიადაგ მოწყვეტილი“ ელემენტი აღმოცენებულა, ეს სულ სხვა მიზეზების ბრალია. ზეეით მოგიხსენეთ, ეინ მიაჩნია ჩეენ კრიტიკოსს უნია-დაგოთ, მარა, თუ მართლა ცხოვრებაში ნიადაგ და-გარგულ ხალხს მიეიღებთ მხედველობაში ე. ი. იმათ ვისაც ცხოვრება დედინაცვლობას უწევს, რომელთა შრომასაც კი არა აქვს გასავალი, აქაც სკოლას

ეერაფერ¹⁾ ბრალს დავდებთ; წინაღმდეგ ამ უმოთო-დო სკოლამაც კი შეუწყო ხელი რამდენიმე ხალხის თეითცნობიერების განვითარებას. მაგრამ ეს თეით-ცნობიერება ხომ ძირს უთხრის გაბატუნებულთა მეფებას და რა გასაკეირველია თუ თანამედროვე რეფიმის მომხრე ამის წინაღმდეგია.

უკეთ დაუკენებულ სკოლას რომ მეტი შეუძლია ეს იჭებს გარეშე, მარა შევეძლია კი ოვთხოვოთ ამ სკოლას შეუძლებელის შესრულება? სად ცალია დღეს უბინაო, ულუკმა პური ხალხს გერმანიის გაერთია-ნების იდეისადმი სატრაფიალოთ და რომელ სკოლას შეუძლია ეს? მერე და ვის უნდა შეუერთდეს, შეუკავ-შირდეს ხალხი? ნუ თუ მისი ოფლის, მისი სესხლის მწოველ ბურგუას, მარტო იმიტომ რომ ორივე ერთ ენაზე ლაპარაკობდნ! არ გვეონია ის შეეძლოს სკო-ლას, რომ დაავიწყოს კლასს მისი ინტერესები და „სა-სურველი პარმონი“ დაახსოს. სკოლის მნიშვნელობას არ უარესოფთ, მარა რა სახეც გინდა მიეცით მას, რა აზრებიც გნებავთ გააზეპირებინეთ მოსწავლეს, მაინც ვერ გაექცევა იგი ულმობელ კანონს, და სა-ცა ცხოვრებაში შეეა, როცა ეს ულმობელი ეკონო-მიკა წაკირავს კისერში, როცა ის ექსპლუატატორის კლანებს იგრძნობს, მერჩმუნეო, ყოველი „პარმო-ნია“ დაიმლება მასში, და ისევ კრიტიკის თვალით დაუწყებს ცძრის თავის ქვეყნის მართებლობას, სა-ნამ მისი ინტერესების დამცველი არ გახდება უკანას-კრელი, ამ კრიტიკის გამომთქმელი კი ის „უნიადაგო“ ცურნალისტები იქნებიან, რომლებიც ისე არ მო-წონს ჩეენ კრიტიკოსს..

X. ედიაგა.

(შემდეგი აქცება)

მ გ რ ო პ ი ს

ქელი და ახალი მეურნეობა.

ნაკადი, პაქტერიანი.

V.

(შემდეგი)

წ ნეენერზე ნაკლები ცვლილება არ შეუტანია მე-უნერნებაში ქიმიკოსს და ფიზიოლოგასაც, უკანასკ-ნელის სახელდობრ მიკროსკოპის შემწეობით.

სამ-მინდროებანი წარმოების დროს შინაური სა-კონელი სულ მთლათ იმ საკვებით უნდა დაკმაყო-

1) ზღვაზე გამლიერების სურველი

1) „მთამაზე“ III, 99 წ. გვ. 73.

ფილებულიყო, რომელსაც საძოვარი და სათიბი მინდორი იძლეოდა. დღეს კი მიმოსელის განვითარებამ მეურნეობაში საქონლის მრავალ ნაირი საკვები საშუალებანი შეიტანა; იმ საკვებ საშუალებასთან ერთათ, რომელსაც მეურნე აწარმოებს, აკრეთვე ისეთებიც, ნაწარმოები და ნაყარ-ნუყარი, რომელებიც იაფ ფასათ იშვება, ასე რომ, მეურნეს თავის მიწაზე საქონლის საკვებ მცენარეების მაგიერათ სხვა უფრო სასართო მცენარეების შემუშავებაც შეუძლია. ცხოველთა ფიზიოლოგია უჩენებს მას სხვა და სხვა საკვებ საშუალებათა მნიშვნელობას, აწაელის, — სხვა-და-სხვა საკვები საქონლის ხნოვანებას, სქესს, ჯიშს და დანიშნულებას რომ შეუფარდოს, — და აქ, როგორც უკვე ვნახეთ, მაშინას დიდი მნიშვნელობა აქვს, — ასე რომ მეურნეს მეტი შეძლება ეძლევა საქონელი საუკეთესოთ მოაშენოს და ამ მოშენებით მეტი საჩვებლობა ნახოს.

გარდა ამისა მცენარეულობის ფიზიოლოგია ასწავლის მეურნეს იმ პირობებს, რა პირობებშიც მცენარე უფრო ხეირობს, რომ ამით მან მასალის დროის და ძალის გაუფლანგავათ, უფრო უხევი და ხანგრძლივი მოსავალი მიიღოს. მიწის მეხანიკურათ შემუშავებაში, როგორც უკვე ვთქვით, მაშინას დიდი როლი უჭირავს; განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია ნიადაგის პატივი, ე. ი. ზრუნვა იმაზე, რომ ნიადაგს ის ნიეთიერებანი საკმარისი ჰქონდეს, რომელიც მცენარის გასაზრდელათ საჭიროა. ქიმია ასწავლის მეურნეს არა თუ მხოლოდ ამ ნიეთიერებათა გამოყენებას, არამედ თეითონ აწარმოებს ხელოვნურათ ისეთებსაც, რომელიც ნიადაგს აკლია და რომელის საქმარისათ წარმოება მეურნეს საკუთარ წარმოებაში არ შეუძლია, ან და თუ შეუძლია, — მეტათ დიდი ხარჯების მოხდენით.

თავლის ნაკელა არ კარა მეურნეობის მოთხოვნილების დასაქმარებელებლათ; მეურნეობას ნაწარმოები ბაზრისთვის მოჰყავს, და მიღებულ საკვები მასალების უდიდეს ნაწილს ისევ უკან აღმუშრუნებს მიწას.

ამიტომ ნიადაგს თან და თან აკლდება მინერალური ნიეთიერებანი, რომლებითაც კულტურული მცენარეები საზრდოობენ. კულტურის გაუმჯობესებული მეთოდი: საქონლის საკვები, გრძელ-უსესებიანი მცენარეების თესვა, ღრმათ ხვნა და სხვ. აღიზებს მიწის მოსავალს, მაგრამ ამასთან ძალასაც აცლის მას. „ნადაგის ნაყოფიერობის გადიდება შეიძლება, რასაკვირველია, მისი საკვები ნიეთიერების გამოწვევით; სახელდობრ საკვებ ნიეთიერებათა გამოცლა ხდება მიწის ფიზიკური გაუმჯობესებით, — ბლობათ თავლის ნაკელის ხმარებით, ნიადაგის მეხანიკურათ გა-

ფეიირებით, კირის მუყრით და სხვ. მაგრამ ზაგრძლივიათ ასეთი მოქმედება ნიადაგის სიმდიდრეს ამცირებს და ბოლოს ნიადაგის ნაყოფიერებზედაც მოქმედობს“. (ვერნეგი)

ლიბისის ერთ უკვდავ ღვაწლთაგანს შეაღენს ის, რომ მან ამ გარემოებას ყურადღება მიაქცია და ნიადაგის ცარცუას, რომელიც ჩეენი საუკუნის პირველ ნახევარში ხდებოდა, შეებრძოლა. ლიბისმა ის აზრი გამოთქვა, რომ მიწის ნაყოფიერება მხოლოდ მაშინ იქნება ხანგრძლივი, თუ რომ იმ ნაწილებს, რომლებიც მიწას საბაზრო წარმოებით წავართვით, ისევ დაუბრუნებთო. ქალაქების ნაყარ-ნუყარი ნივთიერებანი ისევ მეურნეობას უნდა დაუბრუნდეს. თავის თხზულებაში „Die chemie in ihrer anwenduny ant Agrikultur und physiologie“ (ნაწილი პირველი: Der chemische prozess der Ernährung der Vegetabilien) იგი სხვათა შორის შემდეგს წერდა: „რამდენიმე შემთხვევითმა მოვლენამ (იონჯის და კართოფილის თესვის შემაღებამ, გუნის აღმოჩენამ, მიწის გიპსით პატვება) მცენარებთა რიცხვი ექროპის ყველა სახელმწიფოებში მეტათ გამრავლა, ასე რომ ამ გვარათ გამრავლებული ხალხის გამოკვებება სხენებული ქვეყნების საწარმოვალი ღონისების აღმატება. ხალხის ასეთი სიმრავლე შეიძლება ისევე დარჩეს, თუ ასებულ წარმოების წესში ეს ორი პირობა განხორციელდება:

„1) თუ რაიმე ღვთისური სასწაულით მიწას ისევ დაუბრუნდება ის ძალ-ღონე, რომელიც აღამიანის უკუკურადებამ და უკუცობამ გამოსაცალა მას.

„2) თუ იმდენა სიღიდის ნაკელი და გუანო აღმოჩნდება საღმე, რა სიღიდისაც ინგლისის ნახშირის მაღნები არის.

„არც ერთი ჰერაზე მყოფი აღამიანი არ იფიქრებს, რომ ამ პირობების განხორციელება რაოდისმე შესაძლებელი იქნეს...“

„ინგლისის მრავალ ქალაქებში ვატერ-კლოჩეტების შემოღებამ ის შედეგი იქონია, რომ წლიურათ $3\frac{1}{2}$ მილიონი აღამიანისთვის საყოფა საკვების საწარმოებლათ საჭირო ნიეთიერებანი სამუდამოთ იყარება.“

„ის აუარებელი ნაკელი, რომელიც სხვა ქვეყნებიდან შემოტანილი საკვები მასალებისგან არის წარმომდგარი, ინგლისში უმთარესათ მდინარეებში ჩაღის და ამეებიდან ზღვას უერთდება, ასე რომ, ამ ნაკელით შემუშავებული ნაწარმოები აღარ ჰერთნის მომატებულ ხალხს გამოსაკვებათ.“

„უკელაზე უარესი ისაა, რომ ასეთივე თვითგანადგურების პროცესს ერთობის უკელაზე უკელაზე ხდება, თუმცა ეს იქ იმ ზომამდის არ აღწევს, რო-

გორც ინგლისში. კონტინენტის დიდ ქალაქებში მთა-
ერობა დიდ ფულს ხარჯავს, რომ მიწისთვის ნაყო-
ფიერების დაბრუნება, დარსებული ნაყოფიერების გა-
მოზოგვა მეურნეობისთვის შესაძლებელი გაჰსაღოს.

„ქალაქებში ფეხის-ალაგების საქმის ასეთ თუ
ისეთ გადაწყვეტისგანა დამოკიდებული სახელმწიფო-
თა სიმდიდრის უა კეთილ დღეობის დაცვა, წინსელა
კულტურის და ცეკვილიზაციის“ (გვ. 125, 128,
1:9, 153).

ასე წერდა ლიბიის ნახევარ საუკუნის წინეთ. ადამიანის განავალის მნიშვნელობა მიწის საპატივებ
ლათ და ამ განავალის მეურნეობისთვის მოხმარების
საჭიროება მას შემდევ საყოველთაოთ აღსაჩებულია.
მაგრამ ფეხის ალაგების გაწმენდის საქმე, როგორც
ამას ლიბიი თხოულობდა, დღესაც არ არის გან-
ხორციელებული. ჯერ კიდევ კერ გამოუყონიათ დი-
დი ქალაქებიდან ადამიანის განავალის გატანის ისე.
თი სისტემა, რომელიც იაფათ ჯდებოდეს ხო-
ლმე და როგორც ჰიგიენის ისე მეურნეობის მო-
თხოვნილებას აქმაყოლებდეს. სსერტბული განავა-
ლით მინდებების მორწყეა, როგორც ეს ბერლინში
არსებობს, ჩევნ, სხვა სისტემასთან შედარებით, საუ-
კეთებს და ჰიგიენის მოთხოვნილებასთან უკეთ შე-
თანხმებულ სისტემათ მიგეაჩნია, რადგანც ამგეარათ.
მდინარეების გაბინძურება თავიდან ასაკილებელი
ხდება. მაგრამ ქალაქის ახლო მდებარეობით და
ნაკელით მორწყეა, რასაკერაველია, არა ნი-
შნავს მეურნეობისთვის იმ ნივთიერების დაბრუნებას,
რომლებიც ქალაქს სხვა-და-სხვა ნაწარმოების სახოთ
მიუღია. ამ კითხების გადაწყვეტა ახლანდელი ტეხნი-
კის განვითარების წყალობით ადევლათ შეიძლებოდა
და დაღი ხარჯებიც არ იქნებოთ საჭირო, პირიქით-
საქმე მოვებასაც კი მოიტანდა, მაგ., ნაკელით მო-
რწყეის სისტემით, მაგრამ ამას ხელს უშლის ქალაქ-
სა და სოფელს შეა არსებული განხეთქილება და
ის, რომ სოფელში ხალხი თანასწორია არ არის
დასახლებული. ამიტომ ასეთი სისტემის შემოღება
ახლანდელ წარმოებაში შეუძლებელია.

რაც უფრო და უფრო მოუხერხებელი გახდა,
რომ ქალაქებში ადამიანის განავალი მეურნეობისთვის
გამოყენებით, და იმავე დროს რაც უფრო იცარ-
ცვებოდა და სუსტდებოდა მიწა ინტერიური ეკონო-
მიით და საბაზრო წარმოების გაზრდით, მით უფრო
ზრუნვით ეკადებოდა მეცნიერება და პრაქტიკა ნი-
დაგისგან წართმეული ნივთიერების ისე მიწისთვის
დაბრუნების საქმეს; ადგენდა სხვა-და-სხვა გვარ ნა-
კელს, რომელიც მცნარეს დანაკლისს ნივთიერებას
იმ სახით აძლევს, რა სახითაც ამისი შეთენისა მცნ-
არეს უფრო ადეილათ შეუძლია. რიცხვი ასეთი ნა-

კელის გვართა, რომელიც ზოგი შემოტანილი და
ზოგიც ფაბრიკულათ ნაწარმოები არის (კალი, გო-
გირდ-მექანი მარილი და აზოტის ნივთიერებისაგან შემ-
დგარი ნაკელი), ლეგიონია და ეს რიცხვი დღითი-
დღე მრავლდება. თითოეულგვარ ნიადაგისთვის,
თითოეულგვარ მცნარისთვის განსაკუთრებულ პა-
ტივის ამზადებენ და, საჭიროების მიხედვით, ერთმა-
ნეთში უჩევენ. ამით შესაძლებელი ხდება არა თუ
დაცვა ნიადაგის სამდიდრისა, არამედ ამისი გადიდე-
ბაც. ერთი სიტყვათ ხელოვნური პატივი შედლებას
აძლევს მეურნეს, მცნარეების ერთი ერთმანეთშე
რიც-რიგათ მიყოლებრთ თესეას თავი დაანებოს,
მიწა თავლის უნაკელოთაც დამუშავოს და ამ
გვარით სხვა-და-სხვა მცნარეულობის წარმოება სულ
მოლათ საბაზრო წარმოებათ გახალოს. და, აი,
ამ თავისუფალ წარმოებაში აღწევს თანამედროვე მე-
ურნეობა თავის ტეხნიკური და ეკონომიკური განვი-
თარების უმაღლეს წერტილს.

მაგრამ განა მარტო მაშინის ფაბრიკას და ქიმი-
ის ლაბარატორიას შეაქვთ მეურნეობაში ცვლი-
ლებები; არა, ასეთი ცვლილებების შემტანი იქ ოპ-
ტიკოსის სახელოსნოც არის. ჩევნ აქ არას ვიტყვით
სპექტრალური ანალიზის მნიშვნელობაზე ზოგიერთი
ნივთიერების აღმოჩენაში, აგრეთვე პოლარიზაციის
აპარატებზე შაქრის წარმოებაში, არას ვიტყვით ფო-
ტოგრაფიის მნიშვნელობაზე საქონლის სხვა და სხვა
ჯიშის გამოცნობისთვის და საზოგადოთ საქონლის
მოშენებისთვის; ჩევნ გვსურს აქ მხოლოთ მეურნე-
ობისთვის ერთი მეტათ მნიშვნელოვანი იარაღი, სა-
ხელდობრ მიკროსკოპი, მოებისენიოთ.

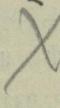
„დიდი ხანი ვაკიდა“, ამბობს ჰამი, „სანამ ამ,
დღე“, აუცილებლათ საჭირო, იარაღს, ისე მოაწყობ-
დენ, რომ პრაქტიკაში გამოსადევი ყოფილიყო; ახლა
სსერტბული იარაღის მნიშვნელობა ყველასაგან ცნო-
ბ-ლია და განსაკუთრებულ მეურნეობას უძინესა აღა-
რებულია. ნიადაგის გამოყელება, მისი შეძალებელი ნა-
წილების გაეგბა დღეს უკეცელათ მიკროსკოპის შემ-
წეობით უნდა მოხდეს ხალმე... მცნარის შინაგანი
აგებულება, ცელულა და ცელულის შინაარსი, ფორმა
და სხვა და სხვა ფერობა კრამბალოეან ხორბლეუ-
ლობისა და სხვა შედგენილობანი ნამდეილათ მხო-
ლოთ მიკროსკოპის საშუალებით იქნა გაგებული.
მხოლოთ მიკროსკოპის წყალობით გახდა შესაძლე-
ბელი კრიპტოგამიულ მცნარეთა განვითარების შე-
გრება, აგრეთვე მრავალ გვარ სოკოების აგებულები-
საც, რომლებიც, როგორც ობი, კართოფილს, ვე-
ნახის სოკოს და სხვ, კულტურულ მცნარებს უჩნდე-
ბა და სშირათ სრულიად ანადგურებს მოსავალს.
სხვა და სხვა ფოსოსოების გარჩევა, მატყელის და თმის

სტრუქტურის გამოკვლევა, ნაწარმოებთა მტრების აღმოჩენა და მათი აგებულების გაშინჯვა, ბაქტერიების შესწავლა და სხვ. და სხვ., — ყველა ეს მხოლოდ მიკროსკოპის საშუალებით გახდა შესაძლებელი... გან-საუთრებული სამსახურის გამწევა მიკროსკოპი თესლის გაშინჯვის დროს... გამოცდილი აღამინის ხელში მიკროსკოპი ნამდეილი და ყალბი თესლის გადასარჩევათ სწორეთ რომ დაუუსებელია“. (Die Naturkrafte in der Landwirtschaft“, გვ. 142 — 145).)

მას შემდეგ, რაც ჰამა ეს დაწერა (1876 წ.) მიკროსკოპი, ბაქტერიების შესწავლის განვითარებით, მეტათ ხელი შეუწყო მეურნეობის წინ-სვლას.

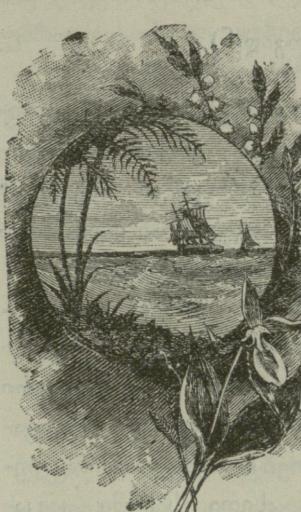
ამის მეოხებით ახლა მეურნეს შეუძლია, მცენარეებს და ცხოველებს სხვა და სხვა ნაირი განმანა-დგურებელი სენი, მაგალ. ტყირპის ანთება, ღორის წითელი ქარი, ტუბერკულოზა, ფილოქერა და სხვ., მოაშოროს, — დაავადებული მცენარე თუ ცხოველი განკურნოს, ან და სენი გამოიცნოს მაინც.

გასული საუკუნის ნახევარში აღმოაჩინეს, რომ ჩენწებიანი მცენარეულობა და იონჯის გვარის ბალახულობა, წინააღმდეგ სხვა კულტურულ მცენარეებისა, თავისთვის საჭირო აზოტს თითქმის სულ შთლათ ჰაერიდან ღებულობს, და არა ნიადაგიდან, ასე რომ ასეთი მცენარეულობა არა თუ არ აცლის ნიადაგს აზოტს, არამედ ასეთ ნივთერების ჰმატებს კიდევ მას. მაგრამ ამ მცენარეებს ასეთი თვისება მხოლოდ მაშინ აქვთ, თუ რომ ნიადაგში ზოგიერთი ბაქტერიები არსებობენ, რომლებიც ხსენებული მცენარეების ძირებს ეკვრიან. საკა ეს ბაქტერიები არაა, იქ მიწას აუცრიან ხოლმე და ამგვარათ ჩენწებიან მცენარეულობისთვის შესაძლებელი ხდება, რომ ნია-დაგი აზოტის ნივთერებით გაამდიდროს და, მაშა-დმე, იგი რამოდენიმეთ სხვა კულტურულ მცენა-რეების მოსაყვანათ აპატივოს. ამასთან თუ მინერალურ პატივსაც (გოგირდ-მჟავე მარილი და კალის პატივი) წესიერათ ხმარობს მწარმოებელი, მაწა თა-ვლის უნაკელოთაც, უდიდეს მოსავალს იძლევა. თავისუფალ ეკონომის მხოლოდ ამ აღმოჩენით მი-ეცა მტკიცე საფუძველი.

ფ. ჰატიოშვილი.

„სულელის სჯას რომ გაიგებ“...
(ტურგენიევიდნ)

სულელის სჯას რომ გაიგებ... თქვა პუშკინმა. შენ ყოველთვის მართალს ამბობდი, დიდებულო მიო-სანი, და ესეც მართალი თქვი. „სულელის სჯა და ბრბოს დაცინება“ ეს არ გამოუცდია? კაცმა ყველა ეს უნდა აიტანოს და ვისაც შეუძლია შეიძულოს კი-დეც..

ზოგჯერ არის ისეთი რამ, რომელიც შიგ გულში გხედება... კაცმა ყველა გაკეთა, რაც შეიძლო; დაუღალავათ, სიყვარულით და სეინდისიერათ მუშაობდა და „ჸატიოსანი გაცები“ ზიზლით პირს იბრუნებენ იმისაგან და ეს „ჸატიოსანი გაცების“ სახეები, იმის სახელის ხსენებაზე გაჯავრებით იმანჭებიან: „მოგვშორდი, გასწი, წადი!“ უყირისან პატიოსანი ახალგაზდები „არც შენ გვინდიხარ, არც შენი შრომა, შენ შეურაცხოფ ჩენ პირას,— შენ ჩენ ევრ გვიცნობ, არც ჩენი გაგეგება რამე... შენ ჩენი მტერი ხარ!“

რა უნდა ქნას მაშინ კაცმა? განგრძოს შრომა და არც კი ეცალოს თავის გამართლებას. — არც უნდა ჰქონდეს მოლოდინი, რომ სამართლიანათ დააფასებენ მას.

ოდესმე მეურნები წყევლიდენ პირველათ კარტოფილის შემომტან მგზავრებს, თუმცა დარიბებს ახლა ეს კარტოფილი პურის მაგიერობას უწევს; იმისთანა ძეირფას მარცვალს მგზავრებს ხელიდან ჰგლე-ჯდენ, ტალახში ჰყრიდენ, ფეხებით სრესლენ.

ახლა ისინი იკეცებიან ამითი და არც კი იციან სახელი თავისი კეთილისმყოფელისა.

და რაში ეკითხებათ მისი სახელი? მან უსახელოთაც გადატანინა ისინი შიმშილს.

ეცალოთ მხოლოთ, რომ ჩენი შესაწევარი სასარგებლო გამოდგეს.

მწარეთ უსამართლო საყვედური მათგან, ეინც გიყვარს... მაგრამ კაცმა ესეც უნდა აიტანოს.

„მცემე რამდენიც გინდოდეს! ოლონდ კი მომისმინე!“ უთხრა აფინის სარდალმა საარტანელ სარდალს.

„მცემე—მაგრამ იყავ სალათ და მაძრათ“, — უნდა ეთქვათ ჩენ.

ფარმაცევტთა მეცნიერობა მოს-
ტოვში.
(დასასრული)
(წერილი მოსკოვიდან).

ფუადყილოთ არ იქნება ორიოდ სიტყვა ფარ-
მაცევტთა მდგომარეობის შესახებ ვთქვათ საზოგა-
დოთ; დაწერილებით მაჟ ლაპარაკი კი თეთი ამ
მდგომარეობის გადამტანთვის მიღებინდეთ. დევ, იმათ
ილაპარაკონ თავიანთი გასაჭირის სინამდეილეზე.

ფარმაცევტთა ეკონომიურ და გონიერი მდგო-
მარეობის და მისი გაუმჯობესობის შესახებ ჩუსულ
სპეციალურ და არა სპეციალურ ორგანოებში ბევრი
რამ თქმულა დღემდე, ხოლო ქართულ და საზოგა-
დო კავკასიურ ქურნალ-გაზეთებში ძალიან ნაკლე-
ბათ ეხებიან მას, არ გვგონია ასეთი სიჩუმე კავკა-
სის ფარმაცევტებისა მათი მდგომარეობის კმა-
ყოფილებით იყოს გამოწევული. პირიქით, როგორც
ყველგან პროექტი აქაურ ფარმაცევტთა უოფა-
ცხოვრებაც ფარებს პირობებში უნდა იყოს ჩაყნე-
ბული, რაფან, სხვა მრავალ მიზეზთა შორის, ამას
ხელს უწყობს მეაფთიაქთა გადაჭარბებული სურვი-
ლი ცოტა ფულით, სხეისი შრომით, ბევრის მოხვე-
ჭისა და მეორეს მჩრით, აქ მოსამსახურეთ ისე არ აქვთ
შეგნებული თავისი მდგომარეობა და მათი მოთხო-
ვნილებანი ისე არ არის განვითარებული, როგორც
რესეტის დიდ ქალაქებში და ეს ადვილი მისახვედ-
რიცაა, რადგან კავკასიაში უფრო უკან ჩამორჩე-
ნილია ცხოვრება ეიდრე ჩუსეთში, განსაკუთრებით
სატარტი ქალაქებში: პეტრობურილსა, მოსკოვსა და
პოლონეთ-გარშემოში. რამდენათაც ეიცით, თვილი-
სე ფარმაცევტთა თაოსნობით, კავკასიაშიაც ცდ-
ლობენ გამოირკით თავიანთი მდგომარეობა და შე-
გნებულათ წამოაყენონ წინ, ვარმაცელ თავის მომე-
ებსეით, თავისი ინტერესები, რაც, უკველია, თავს
იჩნენ მომავალ მოსკოვის თავისონობაზე...

როგორც ეიცით ფარმაცევტთა ხელობა საზო-
გადოების თვალშიც და კანონმდებლობაშიაც არც
იმდენათ პატივდებულია. მიზეზს ამისას ბევრ რასმე-
ში ექცევნ და ნამდეილათ კი მათ ეკონომიურ და
აქედან გონიერი უძლურებაში ცხადდება. ეს ორი
შხარე კი ამათი დღევანდელი მდგომარეობისა ძალიან
დაბალ საფეხურზე დგას; ფარმაცევტთა ნაკლებობაც
ამას უნდა მიერჩოს და ან კი რისთვის უნდა ეტა-
ნებოდეს აქ ახალგაზდა, თუ მას სხეაგნ წასაკლე-
ლი გზა აქვს?! მართლაც და ვისგან შედგება დღეს
ფარმაცევტთა კლასი? ამ საკითხზე, უკველია, უკე-
ლი მოგეიგებს, თუ კი რაიმე ნაცნობობა ან დამო-

კიდებულება აქვს მათ წარმომადგენლებთან. კუნძული
მდებლობით იგი იკრიბება საშუალო სასწავლებლე-
ბის შესახებ სწავლა მიტოვებულ ახალგაზდებისა-
გან ასეთი შესახებ არის ღმინაზის მეოთხე კლასი
და სხვა სასწავლებლებიდან თუ მაღის ფარმაცევ-
ტთ, ამ კლასის პროგრამაზე უნდა დაიჭიროს ეგზა-
მენი. აქედან ცხადი წარმომადგენია თუ რა ცოდნის,
გონიერი ავლა-დიდების პატრონიც არიან ეს მუ-
მავალი ლათინური სამხარეულოს შევირდები. ჯერ
საშუალო სასწავლებელი თავისი გადაჭარბებული,
ურგო და შეუფერდებელი პროგრამითაც უკრ ამზა-
დებს ახალგაზდებს ცხოვრებისთვის და ისიც შესა-
ხებ მიტოვებული ხომ ახალგაზდის სანაცვეროთ
უკან დახევას, ცოცხალი ხისავან სრულიად ტოტე
ბის დასხებებას უდრის. იმ დროს, როცა უმაწვილი
მეოთხე კლასამდე თითქმის მეხანიკურათ ითვისებს
საგნებს, რის შეგნებულათ შესწავლა მას შემდევ
კლასებში მოელის და ასე თუ ისე დაფუძნებუ-
ლი ცოდნის გამოტანაც მისი (საშ. სასწ.) დამთავ-
რებით შეიძლება, ამ დროს იგი ამ სწავლას წყდე-
ბა; მის სწავლის სურვილს ფრთა ეკვეცება და
მიდის აფთიაქში მეხანიკური ხელობის სასწავლათ.
აქ ის შეკირდის სახელით ვ წელიწადს გარდამეტე-
ბულათ მუშაობს ¹⁾, რათა ამნაირის განსაცდელი
მოიპოვოს უფლება აფთიაქრის თანაშემწის ეგზემის
დაჭრისა; შემდევ უნივერსიტეტებში უნდა ემზადოს
სპეციალურ საგნებში. აქ კი მათი ლექციების კით-
ხვაც ცუდ ნიადგზეა დაყენებული. აქ იმათ ძალიან
ნაკლებ უურადღებას აქცევენ, ისინი „პისტორიუმი“
სლუმატელებით „ებათ, უნივერსიტეტის ., პასიუნ“ „ებათ
მიაჩნიათ. ისინი სტუდენტებთან ერთათ ის ინენ ლე-
ქციებს სხვა-და სხვა სპეციალურ საგნებში, თუმცა
მათებრ მომზადება ლექციების მოსამენათ ამ უკანა-
სკნელთ ან შედარებით მეტათ ნაკლები აქეთ და რაც
აქეთ უსისტემოთ შეძენილი. აქ ეგზამენების დაჭრის
შემდევ ხელახლათ სამი წელიწადი კიდე უნდა დაჭყოს
აფთიაქში იმავე განსაცდელში, რომ პროცესორობას
ელირსოს, ამ ხნის განმავლობაში მას ძალიან ნაკ-

1) თუ, რასაგვირებელია, ამ ხნის განმავლობაში მუ-
დამ ერთ აფთიაქში იქნება, თორუმ თუ ადგილი ხშირათ
გამოიცემა, (ნ თვეზე ჩავდები იმსახურა) პრაქტიკა ეპ-
რეგბა, ვ წლის ანგარიშში არ ეთვლება, რაც ხშირი მო-
კლებაა, რადგან მანამდე სუდ სხვა პირობებში აღზღიული
ხორჩი ასალებაზდა გერ ეთვლება აფთიაქს ამგვარ 1 ულის
შემსუბურ პირობებს და გათავის სხვაგან რესუბი ანდ-
რების მოსახურებით, გრძელ იას მეტე-თამა ლუშე“—“
თუმცა კი ეს „ლუშე“ იგივე თავდაშირებულათ წილადობიდან
„ხუჭე“—ა, მხრადოთ ადგილ შეცვლილი...

ლები თავისუფალი დრო აქვს, რომ სიყმაწევი-
ლეში შუა გზაზე მიტოვებული სწავლა განავრმოს,
დანაკლისი ცოდნა შეიღსოს, საზოგადო განვი-
თარება გაიფართოვოს. საზოგადო გამოანგარიშებით
ამ ხანებში აფთიაქში მომუშავეთა სამუშაო დრო
12—16 (და ზოგან 18) საათს უდრის დღეში.
თვეში ამ ხანებში მას აქვს თავისუფალი დრო 2—5
დღე და თუმცა 12—16 საათს განუწყვეტლათ უკ-
ლაგან არ აჲუშავებენ (პროვინციებში კი, სადაც თი-
თო შეგირდის მეტი არ არის, მუშაობა უფრო მუ-
დმიერა), მარა მაცადინეობას იქ მომუშავე მაინც ნა-
კლებათ ახერხებს, მას ამის ხალისს უკარგის
აფთიაქში მუდამ წამლების სუნი, შესუთული ჰაერი,
მუდამ, აქეთ იქით სიჩბილი, თანაც სულიერი სიღუ-
ჭირე და შეგნება თეისი სოციალურ-ეკონომიკური
უძლეურებისა, უტოლ-ამხანავობა და საზოგადოები-
საგან განლევილობა და სხ. ყოველ ამ სურათს თუ
ზოგიერთ მეაფთიაქს უგულობას და სიღუჭირეს
დაუმატებთ,—ადგილათ წარმოიდგენთ იმ სულიერ
ზნეობრივ და ფიზიკურ ტანჯვას, რის ამტანიც აფთი-
აქებში მოსამსახურენი არიან.

ამგარათ ფარმაცევტთა გონებრივი განვითარების საქმე, თავიდანერ დაბალ საფეხურზე შეკენებული, შემდეგშიაც ცუდ მდგომარეობაში ვარდ ბა და გასაკურეველიც არაა, თუ დღეს ამ ხელობას მომეტებულათ სხევან გზა შეკრულები უყრო ეტანებიან, ვინემ უფლებით, ნიჭით, ენერგიით და სურვალით აღსილი ახალგაზდები. აქედან, ემპერატორი, ცხადია მეაფთეაქეთა მუდმივი საყვედური ფარმაცევტთა სიმკირის შესახებ; აქედანე ცხადია ისიც, რომ ამ სფერაში შედარებით ნაკლებათ გამოიდიან ორივინალური რისამე შევქნელნი, აღმომჩენი, თუნდაც თავის სპეციალურ საგნებში. ასეთია მათი გონებრივი მხარის მდგომარეობა დღეს საზოგადოთ და თუ ამ საერთო კანონს ზოგიერთი მათგანი უსხლოება, — ეს დღეს შემთხვევითია და თითო ორიოლა კერძო, კარგი პირობებითაა გამოწვეული, და ან კიდევ, თითო ორიოლა პირის ენერგიული და გარდამეტებული შრომის მოყვარეობით აისხება...

ფარმაცევტთა ამგვარი ფიზიკურ-გონიერი და ზნებრიერი დაქვეითება, და ცული მდგომარეობა, ნივთიერათ რომ მაინც ჯეროვნათ ჯილდოვდებოდეს, მაშინ ამ სუერის მომღურავი ასე რიგათ მარც არ იქნებოდა ეს წრე. მარა საქმე იმაშია რომ ამ მხრითაც ძალიან ნაკლებათ არიან ისინა უზრუნველყოფილნი. რა დიდი ჯილდოა, მაგ. მეაფთიაქის შევირტისათვის 10—20 გ. თვეში, მეაფთიაქის თანაშემწისთვის—30—40 გ. პროექტორისთვის—40—60 და ზოგან 70 გ. ნებ თუ სხვა პროფესიებთან შედარებით გაო-

ჩემი განვითარებულ და გასამკეცებულ შრომისთვის ქსე-პრიზი
რცელის (საფარმაციო მეცნიერების პირველი საძირ-
კოვლის გამხსნელია) მეცნიერები ნიერიერათ მაინც
ასე დაქვეითებული უნდა იყვან და ამის გამო მათი
უმრავლესობა მეოჯახეობას ერიდებოდეს?

և ոյմա լինդա գարմացրեցուա սակոտես, մատ დღე-
շան ջել մდგოմահյուծաս სերպուաდ და սაցხებით զერ
շայա հարտօնաբետ მոშատա սակոտետան, հომეլսաც დღეს
թրցվելունձաში ասց გամშցայց ბული ხასიաთი պյու մი-
ლյեბուლი. մահտալու, յիշուც და მეორეც დღეს შრო-
մის დამիացეրელ კაპიტალს ებრძვის, მის პატონობաს
უთხրის ძირს, մარა პირველთა სუფთა, უფრო
սაնուტელეგენტო პრոფესია, յիշուს მხრით და მე-
ორესით ის განსաკუთხებული კანონმდებლობი-
თი პირობაնი, რომლოւაც ისინი სარგებლობენ ან
შეყდლიათ ისარგებლონ, ნებას არ გვაძლევენ ეს
սაკոտե ცალკე დაფუძნოთ და ვოქვათ: ეს ახალი
սაკոտեბია და დაუყონებლივ გადაწყვეტას ითხოვსო.
პირ იქით ეს და ამის მსგავს პროფესიათა საკითხი
იმავე საზოგადო, სოციალურ მუშათა საკითხში შე-
დის და მომავალ ამ საერთო საკითხის გადაწყვეტას,
სოციალურ ცელილებას მოჰყვება ამის გადაწყვეტაც,
ამისათვის იყი იმდენათ თანაგრძნობის ღირსია საჩო-
გადოების მხრით, რამდენათაც მრთელ სსეულზე ზო-
გიցრთ მისი ნაწილების იარებხე ზრუნვა და ჩეკიც
ამისათვის მივაქციეთ ამ საკითხზე მკითხველების ყუ-
რადლება.

also.

১. গুরুত্বসূচী সম্পর্কের উপর নির্ভর করে।

ცნობის ფურულის 884 ნომერში ბ.ნშა კენტრა
დასტამბა წერილი ასოთ-ამწყობთა კასის შესახებ.
ჩვენ გვევინა ბ.ნი კენტი რამდე თავის აზრს იტკო-
და, როგორც თითონაც ამბობს წერილის დასაწყისში;
მარა თურმე ნუ იტყვი აბლავატობა ნდობებია, და მერე
იცით ვისი? ბ ნი ლალისა. ბ-ნმა ლალმა „ახ. მიმ“. და-
ტამბა წერილი ასოთ-ამწყობებზე; ჩვენ პასუხი გავე-
ცით და ჩვენი აზრით ურთავრესი ნაკლი თავისი წერი-
ლისა ვუჩვენეთ. ახლა ბ-ნი კენტი გამოსულა, გვი-
კიეინებს, დაგვინის, და ჯვემუქრება კიდეც: ოქვენ
როგორ გაძელეთ და კრიტიკულის თვალით შეხედეთ
ლალის წერილს. და ურჩყავთო. ალბათ უკვირს
კენტს, უნ მუშა და ვინ კრიტიკა, განეთებში წერი-
ლების წერა, თავის თავზე ფიქრი. ეგ რა ოქვენი საქ-
მეა, ოქვენ კასა დაარსეთ, უულები მოაგროვეთ, ჩვენ
ჩაგდებარეთ და ოქვენ დღედალმ იხრჩევთ, ოქვენთვის
ჩვენ ვიზრუნვებთო!.. შეიკრიბენ მიიწვის ერთი სტა-

ბის პატრიონთაგანიც, რომელიც არამც თუ სხვა სტამბის მუშების კეთილ-დღეობაზე იფიქრებს, არამედ თავის სტამბაც ისეთ სარდაფში აქვს მოთავსებული, სადაც დღით და ღამით ლაპაზე მუშაობენ მუშები (გან-საკუთრებით მბეჭდავები) და აი ამისთანა კაცს ანდო-ბენ ჩევნი ბედ-იღბლის გადაწყვეტას!..

აი, სწორეთ ამ დროს გამოძრა თავის სორო-დან ბ-ნი კენტი და მიემხრო ლალს, ნუკეშის ხმა მისცა.

მას ჩემი წერილიდან მოჰყავს შემდეგი ალაგი, სადაც მე ვმიმდინარებ: ასოთ-ამწყობებმა ახლა დაიწყეს ცო-ტაოდნათ თავის თავზე ფიქრი, თავის მდგომარეობის შეგნება, თავის ინტერესების გაგება და ბ-ნი ლალი მოსულა და ყველა ამას დედაბუდინათ უნგრევს და ხელში სულ სხვა რაღაცას აჩრის მეთქი; ამაზე ბ-ნი კენტი ამბობს: სასაკილოა, რომ სამწუხარო არ იყოს, ასოთ ამწყაბის აზრით. რატომ არის „სამწუხარო“ ბ-ნი კენტი! თუ მუშამ შეიგნო თავისი მდგომარე-ობა, და ძალა „სამწუხაროა“, თუ ვერ შეიგნო სასი-ხარულო განა?! ვიცით თქვენი კაცო მოუგარე ლახე-რის მჭრელობა და მოგახსენებთ, რომ თქვენის იმე-დით არა ვართ, ჩევნ მიძინებას არავის ვეხვეწებით!.. ჩევნ რაც გვესაჭიროება, კარგათ ვგრძნობთ, და მო-ვითხოეთ ადრე თუ ვეიან, ხოლო თუ ჯერ არას ვამბობთ იმიტომ, რომ.. „ზოგჯერ თქმითაც და-შედების“.

შემდეგ ამბობს: ბ-ნმა ლალმა შევნიერათ აწე-რა ასოთ-ამწყობთა მდგომარეობა და გულმტკივნეუ-ლათ გამოთქვა ორიოდე სიტყვაო. ჩევნც ვამბობ-დით ჩევნ წერილში, რომ ლალმა კარგათ დაახასიათა ასოთ-ამწყობთა დღევანდელი მდგომარეობა, მარა დასკვნა სულ სხვა გამოიყენა მეთქი. და აი აქ მარ-ხია მისი პროექტის უტყუარი მავნებლობა, თორებ მის გარეგან ფორმას ჩევნც თქვენსაცით შეეურიცე-ბოდით ბ-ნი კენტო; საქმე შინაგან მექანიზმება და-მუკიდებული, სადაც თქვენ თქვენს სიძეულეს იჩინთ. ჩევნ არ ვეინდა ისე მოუმზადებლათ დავაარსოთ კასა, რომ ჩევნ მცხა შინაარსი არ გვესმოდეს: თუ იარაღს ხელს ძიებიდეთ, კადევაც უნდა გვესმოდეს მისი გამჭრელობა და სხვის ბრძანება-ნებაზე არ უნდა ვხმაროდეთ მას... ბ-ნი კენტი ამბობს: ნუ თუ ვერ გაიგეთ, რომ ხაზენები მუშას ყვლევენ და ისინი თქვენთვის არ იზრუნებენო? ვერ გაიგეთ რომ ხა-ზენებსა და მუშას შორის გამწვავებული ბრძოლა

არისო! ამ მუხლში ჩევნ ერთმანეთს არ ვეწერით, მაგრამ ვერ გაგვიგია კენტის ფიზიონომია, სადაც ის ხაზენ—მოთავეებს მოუწოდებს, მოდით და თქვენ იცით როგორ კარგათ წაიყვანოთ ამ ბედ-შავე-ბის საქმესო. ალბათ თითონ ბ-ნ კენტის გაკენტე-ბული გრძნობა-გონებაც არ იყვენ შეთანხმებული, როცა წერილს წერდა, მარა რაღაცას დაუძლევეთ. ბ-ნი კენტი და ამბობს: „კვალი“-ს ასოთ-ამწყობი ძალიან შიშობს კასა რომ დაეაარსოთ, თუ თავი დაეანებეთ ასოთ-ამწყობობას, შეტანილი ფული და-გვეკარგებაო, „კვალი“-ს ასოთ-ამწყობი კი შიშობს იმას, რომ საქველ-მოქმედო კასებით და ამხანაგობე-ბით ბეერს ვერაფერს გავაკეთებთ და ჯობია უფრო შეგნებულათ მოვკიდოთ ხელი ჩევნ ამ გვარ საქმეს; მუწუკი ძირიანათ ამოვაგდოთ, თორებ თავს რამდე-ნიც გინდა უწამლო ჩირქი მაინც გამოურწყევი დარ-ჩება და შემდეგ ადვილი შესაძლებელია სხვა ნა-წილიც დააჩირქიანოსო!.. ჩევნ ვეინდა საქმე და არა კრელი სიტყვები, „სიტყვა სხვაა, საქმე სხვაა, შუა უზის ღიღი ზღვარი“.

იგვე ასოთ-ამწობი,

„კვალის“ უოსტა.

ოდესა. ბ. ბარაზესებეს: თქვენი სტატია „დღე-განდელი ივერია“ არ დაიბეჭდება. „ივერია“-ში მო-თავსებული წერილები სმიამალლა ლალადებენ „ჩირქა, ვარ, — რმედ გაცრუებულის“ სიცრუეზე. მათი უაზრო წერილების დაფასება კი მკითხველისათვის მიგვინდია.

ბათომი. იასონ მეგრელიძეს. თქვენ ამბობთ, რომ სიმართლის გამოსარკვევათ ორივე მხარემ მე-დიატორები ავირჩიეთო, მაგრამ იმასაც კი ამბობთ რომ განაჩენი მედიატორებს ჯერ არ გამოუტადები-ათო, მაშ გეკითხებით: რომელია თქვენ ოჩში მართა-ლი?! რედაქციას თავის დანიშნულება კარგათ აქვს შეგნებული, ამიტომ დაუსაბუთებელ წერილს არ სტა-მბავს. გამოგვიგზავნეთ მედიატორეთა განაჩენის და მოწმების ჩევნების პირი და მაშინ გეტუვით დაისტა-ბება თქვენი წერილი თუ არა.

რედაქტორ-გამომცემელი ა. თ. წერეთლის.